

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs: 800fr. per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie: Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, Antwerpen

DE RANDGEMEENTEN

In mijn studie over « de randgemeenten » verschenen in het Rechtskundig Weekblad van 22 december 1968, heb ik getracht aan te tonen dat de zes randgemeenten deel uitmaakten van het Nederlands taalgebied. Tot dan zei men in het Vlaamse land wel dat dit zo was, doch in regeringskringen scheen men er een andere mening op na te houden. Men hield het daar bij de thesis, verdedigd door de heer auditeur Maroy, die van de randgemeenten een soort exterritoriaal gebied maakte. Deze thesis heeft zelfs gezegevierd in het Hof van Straatsburg, zonder dat de regering dit ook maar heeft pogen te weerleggen, wat nochtans van het grootste belang zou geweest zijn met het oog op dat gedeelte van het arrest, dat voor de Vlamingen ongunstig was. Doch ik kom hierop verder terug.

Wat er ook van zij, mijn studie schijnt ophef gemaakt te hebben. De uitdrukking: « de randgemeenten hangen in de lucht » van Minister Terwagne bij het ontwerp op de economische decentralisatie, schijnt plaats gemaakt te hebben voor een meer genuanceerde houding. Na een interpellatie verklaarde Minister Terwagne dat er onenigheid was bij de juristen en hij zette in het parlement zowel de thesis van de heer Maroy als de mijne uiteen.

Mijn studie werd zelfs op de korrel genomen door de heer L. A. Wautier, in de « Cahiers de la Fondation Plisnier » en in het « Journal des Tribunaux » van 22 juni 1968. De heer Wautier gaf mij gelijk in mijn kritiek op de stelling van de heer Maroy, doch was tevens van oordeel dat de mijne onjuist was, hetgeen de heer volksvertegenwoordiger Defosset er toe bracht in de Kamer van Volksvertegenwoordigers te verklaren dat alleszins mijn stelling uit de debatten moest geweerd worden. Wat hield de heer Wautier dan voor? Wel, dat de zes randgemeenten geen exterritoriaal gebied waren (stelling Maroy), doch dat ze deel uitmaakten van Brussel-Hoofdstad en niet van het Nederlands taalgebied. Ik zal dus handelen zoals met de stelling van de heer Maroy. Ik zal de stelling van de heer Wautier weergeven en trachten ze te weerleggen. Vanzelfsprekend blijf ik bij mijn stelling die ik hier op 22 december 1968 heb verdedigd.

I. - Stelling van de heer Wautier.

1. Na de feiten van de stelling Maroy blootgelegd te hebben, beweert hij dat ik door het stelsel der randgemeenten te vergelijken met dat van de plaatselijke diensten van het Nederlands taalgebied en met dat van de plaatselijke

diensten van de taalgrensgemeenten in het Nederlands taalgebied gelegen, ik een interpretatie per analogie zou gegeven hebben, hetgeen in strijd is met de algemene rechtsbeginselen. Inderdaad, artikel 23 van de Grondwet bepaalt dat het gebruik der talen vrij is en dat een wet die deze vrijheid beperkt een uitzondering is en dus een restrictieve interpretatie moet kennen. Dit werd overigens reeds door de Raad van State bevestigd in zijn arresten nrs. 3.102 en 4.509.

Artikel 3, § 1, van de taalwet bepaalt de grenzen van het Nederlands taalgebied en de randgemeenten worden er niet in vermeld. Welnu, iedere uitbreiding per analogie is uitgesloten krachtens de algemene rechtsbeginselen.

2. Doch aangezien artikel 2 van de wet zegt dat er vier taalgebieden zijn, staat het vast dat de randgemeenten bij één dezer gebieden horen. De heer Wautier zegt dat ze bij Brussel-Hoofdstad behoren en wel op grond van de tekst van de wet:

a) de artikelen 3 tot 5 omschrijven het Nederlands, Frans en Duits taalgebied;

b) artikel 6 geeft de samenstelling, niet van het taalgebied Brussel-Hoofdstad, doch van het administratief arrondissement Brussel-Hoofdstad. Dit arrondissement omvat de 19 gemeenten. Tenslotte komen dan in artikel 7 de zes randgemeenten met een eigen regeling. Het taalgebied Brussel-Hoofdstad omvat dus twee administratieve arrondissementen, nl. dat van Brussel-Hoofdstad en dat van de randgemeenten. Het arrondissement der randgemeenten (art. 7) is dus « un arrondissement distinct de l'arrondissement administratif de Bruxelles-Capitale, dont il a été question à l'article précédent » (art. 6), aldus de heer Wautier.

3. Het regeringsontwerp omvatte vóór Hertoginmedal 25 gemeenten (de 19 van Brussel en de 6 randgemeenten). Door het Vlaams verzet werden de randgemeenten er opnieuw van gescheiden en kwam art. 7 tot stand, dat ze opnieuw scheidde van het administratief arrondissement Brussel-Hoofdstad, zonder ze nochtans bij de eentalige gebieden te voegen.

4. Het artikel 3, § 1, van de wet omschrijft het Nederlands taalgebied. De § 2 van hetzelfde artikel omschrijft het administratief arrondissement Halle-Vilvoorde als zijnde de gemeenten van het vroeger arrondissement Brussel, met uitzondering van deze vervat in de artikelen

6 (Brussel-Hoofdstad) en 7 (randgemeenten), omdat deze laatste (art. 6 en 7) het taalgebied Brussel-Hoofdstad vormen.

5. De vice-gouverneur heeft bevoegdheid over de randgemeenten en over Brussel, hetgeen toch bezwaarlijk kan aanvaard worden als ze niet tot hetzelfde taalgebied behoorden.

6. In zijn motieven stelde het Hof van Straatsburg op 22-7-1968 vast dat de randgemeenten, hoewel historisch Vlaams, thans deel uitmaken van de Brusselse agglomeratie.

7. Tenslotte betoogt de heer Wautier zonder enige verdere toelichting dat zijn stelling steunt op de tekst zelf van de wet, op de voorbereidende werken, op de logica en op de uitspraak van het Hof van Straatsburg.

II. - Weerlegging van de stelling Wautier.

1. De restrictieve interpretatie en de rechtspraak van de Raad van State.

a) de restrictieve interpretatie :

Aangezien de heer Wautier mij verwijt de algemene rechtsbeginselen te hebben geschonden, ben ik wel verplicht deze beginselen in herinnering te brengen, zoals deze te vinden zijn in « De Page, T. I, Théorie générale des lois, pag. 311 en volgende » en « Les Pandectes belges, T. 54, V°, Interprétation des lois, pag. 650 en volgende ». In de « Pandectes belges, V°, Interprétation des lois » kan men lezen : « Pour fixer le vrai sens d'une partie de la loi, il faut en combiner et en réunir toutes les dispositions. Cela va de soi, car une loi forme un tout. On se ferait une idée fausse de la portée d'un article en l'isolant. Il est inutile d'insister sur ce point » (cfr. op. cit. nr. 28) en « L'interprétation grammaticale est restrictive ou extensive, suivant qu'elle limite la portée de la loi à sa disposition même ou qu'elle l'élargit en donnant aux termes dont elle s'est servie une signification plus étendue que celle que comporte leur acception purement littérale » (cfr. op. cit. nr. 13).

Ik zie niet in hoe ik in mijn studie hogergenoemde beginselen zou hebben geschonden. Als dat zo is dan is er gewoon geen oplossing voor het probleem van de randgemeenten, want hoewel de wetgever uitdrukkelijk gezegd heeft dat België uit vier taalgebieden bestaat, nergens heeft hij expliciet gezegd waar de randgemeenten thuishoren. Bijgevolg moet men de wil van de wetgever opsporen. De heer Wautier heeft dit ook gedaan, doch in strijd met de bronnen (wet, voorbereidende werken, logica en Hof van Straatsburg) die hij heeft aangehaald, zoals verder zal worden uiteengezet.

b) De Rechtspraak van de Raad van State.

De door de heer Wautier aangehaalde rechtspraak komt slechts bevestigen wat hierboven werd uiteengezet, veeleer dan zijn stelling te dienen.

Vooreerst zoekt men tevergeefs in het arrest nr. 4509 naar datgene wat de heer Wautier er wil in lezen. Alleen het arrest nr. 3102 behandelt het probleem van de restrictieve interpretatie van de taalwet, in deze zin dat de wetgever van 1932 alleen de verplichtingen en uitzonderingen heeft aangeduid en dat waar de wet geen bepaald stelsel oplegt de taalvrijheid moet geëerbiedigd worden. Men zal onmiddellijk opmerken dat deze kontekst totaal verschilt van de thesis die hij de Raad van State wil in de mond leggen.

Waarover ging het dan eigenlijk ?

De stad Oostende had zes politieagenten aangeworven en had bij het vergelijkend examen een proef in het Frans opgelegd. De Minister van Binnenlandse Zaken had deze benoemingen vernietigd omdat de stad Oostende er zich moest toe beperken van de kandidaten enkel de kennis van het Nederlands te eisen, gelet op het beginsel van de een-taligheid vooropgesteld door de wet van 28 juni 1932 op het taalgebruik in bestuurszaken.

De Raad van State onderzoekt dit argument, houdt voor dat de binnendiensttaal te Oostende, krachtens art. 1, § 1, het Nederlands is, dat krachtens artikel 9, § 1, niemand in de eentalige gebieden kan benoemd worden indien hij niet vertrouwd is met de taal der gemeente, doch dat krachtens artikel 7, § 1, de gemeente vrij is in de betrekkingen met de inwoners de taal te gebruiken, waarvan deze zich hebben bediend. Welnu, om dit laatste mogelijk te maken is de gemeente gerechtigd van sommige leden van haar personeel de kennis van de tweede taal te eisen. De Raad van State is dus tot zijn besluit gekomen door een combinatie van verschillende artikelen van de taalwet van 1932, net zoals ik door eenzelfde combinatie van artikelen tot het besluit gekomen ben dat de randgemeenten tot het Nederlands taalgebied behoren. Bovendien heb ik de argumenten van de heer Maroy getoetst aan de wettelijkheid en besproken op basis van de voorbereidende werken. Ik zal ook hetzelfde doen met de argumenten van de heer Wautier. Men ziet dus dat de ingeroepen rechtspraak veeleer mijn thesis dient dan deze van de heer Wautier.

2. De tekst van de wet van 2 augustus 1963 op het taalgebruik in bestuurszaken.

Dat uit de tekst van de wet zou blijken, zoals de heer Wautier het beweert, dat artikel 6 niet het taalgebied Brussel-Hoofdstad omschrijft, doch enkel het administratief arrondissement van Brussel-Hoofdstad, en dat het taalgebied Brussel-Hoofdstad zowel het voornoemd administratief arrondissement als dat van de randgemeenten omvat, is niet enkel in strijd met de tekst van de wet, doch tevens ook met de voorbereidende werken.

a) De tekst van de wet :

Nadat het regeringsontwerp, dat nog sprak van de Brusselse agglomeratie als taalgebied, was neergelegd en nadat de Kamercommissie van Binnenlandse Zaken het ontwerp had onderzocht, werd de huidige opstelling van artikel 6 met betrekking tot Brussel-Hoofdstad aangehouden t.t.z. toen de randgemeenten uitdrukkelijk bij het Nederlands taalgebied behoorden, toen ze later bij Brussel-Hoofdstad gevoegd waren (met dit verschil dat de opsomming 25 gemeenten bedroeg in plaats van 19) en op het ogenblik dat ze er weer uitgehaald werden. Het is dan ook de waarheid geweld aandoen te beweren dat het artikel 6 enkel het administratief arrondissement Brussel-Hoofdstad heeft willen omschrijven. Hoe zou dit kunnen als de opstelling steeds dezelfde is gebleven.

Overigens mag niet uit het oog verloren worden dat artikel 2 bij de taalgebieden Brussel-Hoofdstad rangschikte en dat artikel 6 uitdrukkelijk zegt : « Er wordt een administratief arrondissement opgericht dat 'Brussel-Hoofdstad' wordt genoemd... ». Welke betekenis kan dit hebben, tenzij de omschrijving van het taalgebied Brussel-Hoofdstad, zoals dit in artikel 2 aangeduid werd, te bepalen ? Deze betekenis had het ook in de vroegere teksten. Waarom zou het nu plots een andere betekenis gekregen hebben ?

b) De voorbereidende werken :

Dat de randgemeenten een tweede arrondissement zouden zijn van het taalgebied wordt eveneens formeel tegengesproken door het verslag van de heer Saint-Remy dd.

11 juli 1963 (doc. 331 - 1961-1962 - nr. 35), opgesteld na Hertoginnedal en verder uit zijn mondeling verslag in de openbare zitting van 11 juli 1963, waar hij verklaarde: « L'adoption du texte amendé de l'article 6 et du nouvel article 6bis (huidig artikel 7) a entraîné automatiquement l'adaptation de l'article 3, § 2, déterminant la région linguistique de langue néerlandaise » (cfr. Parlementaire Handelingen, Kamer van Volksvertegenwoordigers, zitting van 11 juli 1963, blz. 10). Waarom moest het Nederlands taalgebied automatisch aangepast worden, indien men de randgemeenten, vóór Hertoginnedal tot Brussel behorend, nadien ook nog deel wilde laten uitmaken van datzelfde Brussel-Hoofdstad en welke betekenis hebben dan nog de woorden van de heer Saint-Remy?

Het is dus duidelijk. Zowel de tekst van de wet als de voorbereidende werken spreken de thesis tegen van de heer Wautier.

3. Dat na Hertoginnedal de 25 gemeenten van het administratief arrondissement Brussel-Hoofdstad terug tot 19 gereduceerd werden, doch zonder dat de randgemeenten bij de eentalige gebieden gevoegd werden is een goedkope bewering die op niets gesteund is, zoals ik hierboven en in mijn vroegere studie genoegzaam heb uiteengezet.

4. Het vroeger arrondissement Brussel bestaat thans uit het administratief arrondissement Brussel, het administratief arrondissement Halle-Vilvoorde en het administratief arrondissement der randgemeenten. Indien artikel 3, § 1, van de wet het Nederlands taalgebied omschrijft en de § 2 het administratief arrondissement Halle-Vilvoorde dan is het normaal dat om dit te omschrijven het arrondissement Brussel-Hoofdstad en het administratief arrondissement der randgemeenten er uit gehaald worden, zonder dat daaromtrent enige gevolgtrekking kan gehaald worden met betrekking tot de omvang van het taalgebied Brussel-Hoofdstad.

5. Dat de vice-gouverneur ook bevoegdheid uitoefent over de randgemeenten is een gevolg van de vroegere tekst en deze bevoegdheid wordt overigens op twee verschillende plaatsen vastgesteld. Het is ten andere geen unicum dat een regeringscommissie bevoegdheid heeft over een deel van een taalgebied. Dit moge blijken uit de aanduiding van een commissaris voor de Voerstreek, die nochtans deel uitmaakt van het Nederlands taalgebied. Ook dit argument is dus zonder waarde.

6. In een zekere zin is het vrij stoutmoedig te durven beweren dat uit het arrest van het Hof van Straatsburg zou blijken dat de randgemeenten deel uitmaken van het taalgebied Brussel-Hoofdstad. Door deze bewering bewijst de heer Wautier het arrest niet ofwel slecht gelezen te hebben. Ze is zelfs formeel in strijd met het arrest.

Het zou kunnen volstaan voor te houden dat het niet tot de bevoegdheid van het Hof behoort zich hierover uit te spreken, doch wel is het waar dat dit probleem van belang is om te oordelen over de gegrondheid van de klachten van de klagers.

Het lijkt in elk geval duidelijk dat het Hof veeleer van de thesis Maroy is uitgegaan. Dit moge blijken uit het volgende: « Hoe het ook zij, Kraainem (één der randgemeenten) valt op het ogenblik noch onder 'de Nederlandstalige streek', noch onder 'de Franstalige streek', noch onder 'het arrondissement Brussel-Hoofdstad'... Krachtens artikel 7, vormt Kraainem met vijf gemeenten in de onmiddellijke omgeving van de hoofdstad... een afzonderlijk administratief arrondissement, met een eigen regeling » (cfr. arrest van Straatsburg, Nederlandse tekst, blz. 59). Wie aan de basis ligt van deze verkeerde feitenvoorstelling is ons onbekend, doch wat erger is, is de vaststelling van het Hof dat « de Belgische regering deze kwestie voor het Hof nauwelijks behandelde en uitdrukkelijk verwees

naar het oordeel van de meerderheid van de commissie » (cfr. arrest van Straatsburg, Nederlandse tekst, blz. 61). Moest de regering een andere feitelijke toestand hebben kunnen doen aanvaarden, dan zou het arrest ook op het punt waar de regering ongelijk heeft gekregen, het pleit hebben gewonnen. Veel realistischer lijkt ons « de collectieve afwijkende mening » van vijf van de zeven leden van de minderheid, waaronder de Belgische staasraad Mast. Zij verklaren: « ...dat de Belgische wetgever niet verplicht was om aan de zes gemeenten 'met speciale faciliteiten' die in het ééntalig gebied liggen, een uitzonderingsstelsel toe te staan dat afwijkingen van praktische aard inhoudt op het territorialiteitsbeginsel » (cfr. arrest van Straatsburg, Nederlandse tekst, blz. 106).

« ...dat de taalregeling van de algemene wet in deze gemeenten het Nederlands is. In dezelfde mate waarin men dit doorslaggevend beschouwt, kunnen de praemissen waaruit het antwoord op het tweede onderdeel van de vijfde vraag voortvloeit, worden betwist » (arrest van Straatsburg, Nederlandse tekst, blz. 107).

« ...dat het verschil in behandeling tussen Franssprekende kinderen uit de ééntalige streek en dezelfde kinderen uit de randgemeenten op objectieve gronden gerechtvaardigd is. In de eerste plaats door het rechtmatig doel dat de wetgever heeft nagestreefd, nl. het verzekeren van de taaleenheid der gemeenschappen ».

Voorts wordt het vooral gerechtvaardigd door het feit dat de Nederlandstalige scholen in de zes gemeenten de scholen van de algemene wet zijn en omdat het een kenmerk is van de scholen van de algemene wet in de twee streken dat zij voor eenieder toegankelijk zijn.

Tenslotte heeft de wetgever, ook al heeft hij Franstalige scholen opgericht in het Vlaams gebied, het stelsel van de algemene wet van de Nederlandstalige scholen in het Vlaams gebied onverlet gelaten.

Het verschil in behandeling, dat ten onrechte als discriminatie wordt afgewezen is dan ook een onvermijdelijk gevolg van het feit dat de wetgever de gevolgen van de door hem toegestane uitzondering op het territorialiteitsbeginsel wilde beperken tot de kinderen uit die gezinnen waarvan het hoofd in de gemeenten « met speciale faciliteiten » woonde. Hij had hiertoe het recht: de aan de algemene wet opgelegde beperkingen waren geoorloofd op grond van de bij uitstek objectieve factor die gevormd wordt door de woonplaats van het gezinshoofd.

Het is dan ook duidelijk dat slechts de toegangseisen voor de in deze gemeenten toegestane Franstalige scholen van belang zijn. Dat Nederlandstalige kinderen uit de Nederlandse ééntalige streek toegang hebben tot de Nederlandse scholen in de zes gemeenten, is niet ter zake doende want het schoolbezoek van Nederlandstalige kinderen aan scholen die in het Nederlands onderwijs geven, tast de, op het beginsel dat het Nederlands onder de algemene wet de onderwijstaal is in de gemeenten « met speciale faciliteiten » gemaakte afwijking, niet aan (cfr. arrest van Straatsburg, Nederlandse tekst, blz. 108).

Wanneer nu de heer Wautier verwijst naar de uitspraak als zouden de randgemeenten, hoewel historisch Vlaams, thans deel uitmaken van de Brusselse agglomeratie dan is dit onjuist (cfr. supra). Herhaalde malen verwijst het arrest naar de « Brusselse randgemeenten » zonder enige betekenis van bezit of toebehoren.

7. Het komt de lezer thans toe te oordelen in welke mate de door de heer Wautier geciteerde bronnen, nl. de wet, de voorbereidende werken, het Hof van Straatsburg, op gegronde wijze werden ingeroepen. Hij steunt ook nog op de logica, zonder dit nader toe te lichten. Wij vragen ons in dit verband af welke logica er steekt in een taalgebied dat uit twee delen bestaat, nl. het eerste zowel intern als

extern tweetalig, Brussel-Hoofdstad, het ander (randgemeenten) dat op de faciliteiten na, hetzelfde is als dat van het Nederlands taalgebied, zoals wij in onze vorige studie hebben aangetoond.

Wij integendeel, zijn verrast geweest door de onjuistheid

van de aangeboorde bronnen, die er eerder op wijzen dat ze niet werden aangeboord.

Dr. jur. R. VANDEZANDE,
Ere-voorzitter van het Verbond
van het Vlaams overheidspersoneel.

Gerechtelijk Wetboek. Art. 731 tot 733

Minnelijke schikking. — Vóór of na de dagvaarding ?

De wijze waarop de artikelen 731 à 733 van het Gerechtelijk Wetboek moeten worden uitgelegd heeft reeds menig jurist voor een netelig vraagstuk geplaatst.

De tekst mag dubbelzinnig worden genoemd, want er kunnen ernstige redenen worden aangehaald om de hierbovengestelde vraag zowel in de ene als in de andere zin te beantwoorden.

Onder het hoofdstuk genoemd «Minnelijke schikking» bepaalt art. 731 van het Wetboek dat, op verzoek van een partij of met beider instemming, iedere inleidende hoofdvordering vooraf ter minnelijke schikking kan worden voorgelegd aan de rechter die bevoegd is om in eerste aanleg er kennis van te nemen.

Wat betekent hier *vooraf* ?

Vóór het inleiden van de hoofdvordering of vóór de behandeling van de reeds ingeleide vordering ?

De meest voor de hand liggende oplossing in verband met de arbeidsrechtbank is wel dat «vooraf» hier betekent «voor elk debat».

Voor deze oplossing pleiten de volgende overwegingen :

1. Art. 734 bevindt zich in hetzelfde hoofdstuk als de artikelen 731 à 733, onder de titel «Minnelijke schikking» zodat het moeilijk kan worden aangenomen dat de verplichte poging vóór elk debat zou plaats vinden terwijl de vrijwillige poging vóór de dagvaarding zou geschieden.

2. Dit hoofdstuk bevindt zich onder titel II «Behandeling en berechting van de vordering» die volgt op titel I «Instelling van de vordering» waarin de vorm van de rechtsingang, de termijnen, de inschrijving op de rol en de aanlegging van het dossier van de rechtspleging worden voorgeschreven alsmede de wijze van verdeling tussen de kamers en van de verschijning van de partijen. Het zou dus wel abnormaal zijn dat titel II zou teruggrijpen naar de ongerepte toestand van voor het geschil.

3. Art. 831 zegt dat de poging tot minnelijke schikking niet verplicht kan worden gesteld behoudens in de gevallen door de wet bepaald, wat wel schijnt te verwijzen naar art. 734, zodat men kan aannemen dat het wel dezelfde poging is, met dit verschil dat ze niet vrijwillig maar verplichtend is.

Dit zou men ook kunnen afleiden uit het verslag van de Koninklijke Commissaris hieronder aangehaald, daar klaarblijkelijk het verslag doelt op eenzelfde poging die in de rechtspleging werd opgenomen (7).

4. Het zou abnormaal zijn dat, voor de zaken die behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank, er twee pogingen tot minnelijke schikking zouden bestaan, een vrijwillige en een verplichte.

5. Het enig verschil zal dus wel zijn dat de poging, in deze zaken, niet vrijwillig maar verplichtend is, en dat zij derhalve geen oproeping door de griffier noodzaakt, vermits zij wordt opgelegd door de wet zelf, en wel vóór elk debat.

Voor de andere oplossing dat *vooraf* betekent «vóór de de akte van rechtsingang» kan men evenwel aanvoeren wat volgt :

1. Heeft het wel veel zin een partij op te roepen voor een poging tot minnelijke schikking wanneer men reeds door de akte van rechtsingang haar veroordeling heeft gevraagd ?

2. Hoe kan de griffier de partijen oproepen in de gewone termijn van dagvaarding zoals bepaald door art. 732, vermits dit moet gebeuren wanneer de termijn van dagvaarding reeds aan het lopen is ? Dit kan dus alleen denkbaar zijn voor zaken waar de eiser geen behandeling wenst op de inleidende zitting.

3. Het heeft wel zin een partij te laten oproepen door een gewone brief van de griffier, vóór dat de eiser de kosten van de dagvaarding heeft uitgegeven. Daarna ziet men het nut niet meer van een gewone brief van de griffier, vermits de rechter steeds aan de partijen de vraag kan stellen, na de akte van rechtsingang, of deze of gene oplossing niet aanvaard zou worden.

4. Dienaangaande zegt het verslag van de Koninklijke Commissaris :

«In sociale zaken is de voorafgaande poging tot verzoening verplicht op straffe van nietigheid, maar ze werd in de rechtspleging opgenomen» (7), waaruit men zou kunnen afleiden dat de vrijwillige poging niet in de rechtspleging werd opgenomen, maar dat de verplichte poging er wel werd in opgenomen. Het woord *maar* zou aldus wijzen op een tegenstelling.

5. Indien de vrijwillige poging vóór de dagvaarding moet gebeuren, dan kan zij ook worden aangewend in de zaken die tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank behoren, wat strookt met de algemene bewoordingen van art. 731 al. 1 «iedere inleidende hoofdvordering» die geen uitzondering voorzien. In uitzonderlijke gevallen kan het wel nut hebben, wanneer b.v. de arbeidsovereenkomst niet verbroken is, de tegenpartij te laten oproepen alvorens over te gaan tot de dagvaarding die als een vijandige daad kan worden beschouwd.

Er kan voor de twee oplossingen heel wat gezegd worden ook zou het wel wenselijk zijn dat dit punt spoedig definitief worde vastgelegd, hetzij bij wet, hetzij door de rechtspraak van het hof van cassatie, maar zal het hof van cassatie ooit de gelegenheid hebben uitspraak te doen over het ogenblik waarop een vrijwillige verzoeningspoging moet geschieden ?

Naar de mening van de Heer Koninklijke Commissaris Krings moet de vrijwillige verzoeningsprocedure in de loop van het geding plaatsvinden, dus na de dagvaarding, evenals de verplichte verzoening opgelegd door art. 734 voor de arbeidsrechtbank.

Het lijkt inderdaad geen twijfel dat de verplichte verzoeningspoging, die voorgeschreven wordt vóór elk debat voor de arbeidsrechtbank, na het inleiden van de hoofdvordering zal moeten gebeuren. Dus pleit de tekstlogika wel voor de mening van de Koninklijke Commissaris.

WILLEM VEROUGSTRAETE.

(7) Verslag Koninklijk Commissaris p. 183.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 17 februari 1969.

Voorzitter : M. van Beirs.

Raadsheer-verslaggever : M. Valentin.

Eerste advocaat-generaal : M. Mahaux.

Europees recht. — Euratom. — 1) Vrijstelling van rechtsvervolgning. — Voorwaarde. — In officiële hoedanigheid verrichte handeling. — Begrip. — 2) Burgerrechtelijke aansprakelijkheid. — Prejudicieel geschil.

1. Een ambtenaar (ingenieur) van Euratom beroept zich op de vrijstelling van rechtsvervolgning voor hetgeen hij in zijn officiële hoedanigheid heeft gedaan, in verband met een ongeval, waarin hij betrokken was terwijl hij op weg was naar Mol waar hij, krachtens zijn opdracht, de inrichtingen van de Gemeenschap moest laten bezoeken.

Het feit tot aan de plaats van de inrichtingen de personen te vervoeren met wie hij het bezoek moest verrichten, maakt geen werkzaamheid uit die uitsluitend onder het gezag van de Gemeenschap en door een van haar ambtenaren kan worden uitgeoefend. Bijgevolg vervult het feit dat hij de auto heeft bestuurd waarmee het ongeval is veroorzaakt, niet de voorwaarden om naar zijn aard een handeling te zijn die in officiële hoedanigheid is verricht.

2. Krachtens het laatste lid van art. 150 Euratomverdrag wendt het Hof van Cassatie zich tot het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen voor het prejudiciële geschil over de uitlegging die moet worden gegeven aan de artikelen 188, lid 2, en 151 van het Verdrag.

Sayag en N.V. Zurich t./ Leduc e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 21 december 1966 door het Hof van beroep te Brussel gewezen ;

Gelet op het arrest, op 12 februari 1968 door het Hof gewezen ;

Gelet op het arrest, op 11 juli 1968 door het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen gewezen ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 11 en 17 van het Protocol betreffende de voorrechten en immuniteiten van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, op 17 april 1957 te Brussel ondertekend en goedgekeurd bij de wet van 2 december 1967, en 97 van de Grondwet ;

doordat, kennismemende van een conclusie waarin de ontvankelijkheid van de vervolgingen werd betwist en de opschorting van de uitspraak verzocht op grond dat het litigieuze ongeval gebeurd is gedurende het uitvoeren van een opdracht door eiser als ambtenaar van Euratom ; zodat hij de bij voornoemd artikel 11 ingevoerde vrijstelling van rechtsvervolgning genoot zolang deze immuniteit niet door de bevoegde instelling was opgeheven, het Hof van beroep te Brussel deze verdediging ongegrond verklaart en, rechtdoende op de strafvordering, de telastlegging tegen eiser bewezen verklaart, hem veroordeelt tot vier maanden gevangenisstraf en vijfduizend frank geldboete, hem in de kosten van het hoger beroep veroordeelt en hem vervallen verklaart van het recht tot het besturen van een voertuig van de categorieën B tot F gedurende twee jaar, en om aldus te beslissen, oordeelt dat de vervolgingen ten deze niet afhankelijk waren van het opheffen van de bij voormeld artikel 11 bepaalde immuniteit, daar,

enerzijds, de bedoelde immuniteit de handelingen van de ambtenaren en overige personeelsleden van de Gemeenschap slechts dekte in de mate waarin deze handelingen naar hun aard uit het ambt voortvloeiden of, met andere woorden, slechts gold voor hetgeen zij in het werkelijk uitoefenen van hun ambt hebben gedaan en niet hetgeen zij naar aanleiding van de uitoefening van hun ambt hebben gedaan, en daar, anderzijds, eiser het ambt van ingenieur uitoefende en hij dus geen chauffeur in dienst van Euratom was, waaruit diende te worden afgeleid dat noch de verplaatsing om zich naar de plaats van de opdracht te begeven noch, bijgevolg, het misdrijf gepleegd tijdens die verplaatsing een handeling van het ambt van eiser uitmaakte, doch slechts een handeling naar aanleiding van de uitoefening van zijn ambt, waarvoor hij niet van rechtsvervolgning was vrijgesteld ;

terwijl uit het arrest, dat erop wijst dat eiser zich op het ogenblik van het ongeval naar Mol begaf om er de hem opgedragen taak te vervullen, volgt dat de verplaatsing tijdens welke het hem ten laste gelegde misdrijf is gepleegd niet kon worden gescheiden van de hem gegeven opdracht ; de ambtenaren en overige personeelsleden van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, luidens artikel 11 van het Protocol, vrijgesteld zijn van rechtsvervolgning voor al wat zij « in hun officiële hoedanigheid » hebben gedaan, dat wil zeggen al wat een ambtenaar of een personeelslid in de uitoefening van zijn ambt heeft gedaan in verband met zijn bedrijfsactiviteit, zodat de bovengemelde omstandigheid voldoende was om de toepassing van genoemd artikel 11 in deze zaak te rechtvaardigen, waaruit volgt dat, door bovendien te eisen dat de handeling door eiser is gepleegd in de werkelijke uitoefening van zijn ambt van ingenieur, het arrest deze bepaling heeft geschonden en, niettegenstaande het feit dat, zoals het vaststelt, de immuniteit niet was opgeheven, slechts in weerwil van die bepaling op de strafvordering heeft kunnen uitspraak doen (schending van de artikelen 11 en 17 van het Protocol betreffende de voorrechten en immuniteiten van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, op 17 april 1957 te Brussel ondertekend en goedgekeurd bij de wet van 2 december 1957) ;

en terwijl minstens de hierboven overgenomen motivering van het arrest niet passend en niet ondubbelzinnig antwoordt op de conclusie waarbij eiser heeft betoogd dat de omstandigheid dat hij op het ogenblik van het ongeval een officiële opdracht uitvoerde en, derhalve, in zijn officiële hoedanigheid handelde niet alleen hieruit voortvloeide dat het ongeval gebeurd was gedurende het uitvoeren van een opdracht als ambtenaar van Euratom, maar ook hieruit dat zijn opdracht « uitdrukkelijk zijn persoonlijke wagen als vervoermiddel vermeldde » (schending van artikel 97 van de Grondwet) ;

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, uitspraak doende over de door het Hof voorgelegde vraag, « voor recht zegt :

1) De vrijstelling van rechtsvervolgning, voorzien in artikel 11a van het Protocol betreffende de voorrechten en immuniteiten der E.G.A. — artikel 12a van het Protocol betreffende de voorrechten en immuniteiten der Europese Gemeenschappen — is uitsluitend van toepassing op de handelingen welke, naar hun aard, behoren tot die waarmee hij, die de immuniteit inroept, deelneemt aan de taakuitoefening van de instelling waartoe hij behoort ;

2) Meer in het bijzonder, het besturen van een automobiel is naar zijn aard slechts een handeling, in officiële

hoedanigheid verricht, in de uitzonderingsgevallen waarin deze werkzaamheid uitsluitend onder het gezag van de Gemeenschap en door haar ambtenaren zelf kan worden uitgeoefend » ;

Overwegende dat ingevolge deze beslissing het aan het Hof voorgelegde vraagstuk terug te brengen is tot de vraag of de werkzaamheid waarvoor de eisers de immuniteit inroepen, namelijk het besturen van het bij het ongeval betrokken voertuig, naar haar aard een werkzaamheid uitmaakt die uitsluitend onder het gezag van de Gemeenschap en door haar ambtenaren zelf had kunnen uitgeoefend worden ;

Overwegende dat het bestreden arrest soeverein vaststelt dat het ongeval zich te Herselt heeft voorgedaan, terwijl de inrichtingen van de Gemeenschap die eiser, krachtens zijn opdracht, moest laten bezoeken te Mol gelegen zijn ;

Dat derhalve, zelfs in de onderstelling dat het bezoek aan die inrichtingen een handeling is die, naar haar aard, behoort tot die waarmede eiser deelneemt aan de taak-uitoefening van de instelling waartoe hij behoort, uit deze vaststelling noodzakelijk voortvloeit dat het feit, tot deze plaats, de personen te vervoeren met wie hij aldus dit bezoek moest verrichten geen werkzaamheid uitmaakt die uitsluitend onder het gezag van de Gemeenschap en door een van haar ambtenaren kan worden uitgeoefend ;

Dat uit deze overwegingen volgt dat, ten deze, het feit dat eiser het motorvoertuig heeft bestuurd waarmede het ongeval werd veroorzaakt de voorwaarden, gesteld in het bij het verdrag gevoegde Protocol en omschreven door het Hof van Justitie, niet vervult om naar zijn aard een handeling te zijn, die in officiële hoedanigheid werd verricht ;

Dat de tegen het arrest aangevoerde grief aldus zonder invloed blijkt te zijn op de wettelijkheid van de beslissing ;

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat, zodra de feitenrechter vaststelde dat de verplaatsing van eiser per motorvoertuig op zichzelf geen handeling uitmaakte die in officiële hoedanigheid was verricht, de modaliteiten van deze verplaatsing geen belang meer vertoonden en de rechter de uit genoemde modaliteiten afgeleide argumenten niet moest beantwoorden ;

Dat geen enkel onderdeel van het middel kan worden aangenomen ;

En overwegende dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing op de strafvordering overeenkomstig de wet is ;

Over het tweede en het derde middel, afgeleid, het tweede, uit de schending van de artikelen 151 en 188, lid 2 en 3, van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, op 25 maart 1957 te Rome ondertekend en goedgekeurd bij de wet van 2 december 1957, 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 3 en 4 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering, en 97 van de Grondwet ;

doordat het Hof van beroep te Brussel overweegt dat eiser persoonlijk aansprakelijk was in deze zaak en zich bevoegd verklaart om uitspraak te doen over de burgerlijke rechtsvorderingen die de verweerders tegen hem hebben ingesteld, op grond dat daar de schadelijke handeling door eiser niet werd verricht « in de uitoefening van zijn functie », deze laatste, op het ogenblik van het ongeval, niet handelde als een orgaan van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie ;

terwijl uit de vaststellingen zelf van het arrest volgens welke eiser zich op het ogenblik van de feiten, die het voorwerp van de telastlegging zijn, aan het stuur van zijn

persoonlijke wagen naar Mol begaf om aldaar de in zijn opdracht bepaalde taak te vervullen, en uit de conclusie, die dienaangaande niet wordt tegengesproken, waarin eiser heeft doen gelden dat genoemde opdracht « uitdrukkelijk zijn persoonlijke wagen als vervoermiddel vermeldde », blijkt dat, op het ogenblik waarop het ongeval zich heeft voorgedaan, eiser, die zijn wagen bestuurde, een handeling uitvoerde die hij, wegens de hem opgedragen taak, mocht en moest verrichten en, derhalve, handelende als orgaan van de Gemeenschap of, althans, in de uitoefening van zijn functie, waaruit volgt dat door de persoonlijke aansprakelijkheid van eiser in aanmerking te nemen en zich bevoegd te verklaren om kennis te nemen van de tegen hem ingestelde burgerlijke rechtsvorderingen, de feitenrechters de artikelen 151 en 188 van het Verdrag hebben geschonden, naar luid waarvan de Gemeenschap rechtstreeks aansprakelijk is voor de schade die door haar personeelsleden in de uitoefening van hun functies is veroorzaakt en de uitsluitende kennisneming van geschillen over de vergoeding van bedoelde schade aan het Hof van Justitie van de Gemeenschappen wordt opgedragen ;

het derde, uit de schending van de artikelen 151 en 188, lid 2 en 3, van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, op 25 maart 1957 te Rome ondertekend en goedgekeurd bij de wet van 2 december 1957, 1382, 1383 en 1384 van het Burgerlijk Wetboek, 3 en 4 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering ;

doordat, onder overweging dat de schadelijke handeling door eiser niet was gepleegd « in de uitoefening van zijn functie bij de Gemeenschap van Euratom », de feitenrechter zich bevoegd verklaart om uitspraak te doen over de burgerlijke rechtsvorderingen die de verweerders hebben ingesteld tegen eiseres als verzekeraar van de burgerlijke aansprakelijkheid van eiser, en het middel verwerpt dat eiseres bij conclusie heeft voorgedragen en volgens hetwelk eiser en, bijgevolg, zijzelf slechts overeenkomstig de bepalingen van artikel 188, lid 2, van het Verdrag tot vergoeding van de schade konden gehouden zijn, terwijl uit het arrest dat erop wijst dat eiser zich op het ogenblik van de feiten, die het voorwerp van de telastlegging zijn, aan het stuur van zijn persoonlijke wagen naar Mol begaf om aldaar de in zijn opdracht bepaalde taak te vervullen, en uit de niet tegengesproken conclusie van eiseres waarin werd aangevoerd dat genoemde opdracht « uitdrukkelijk de persoonlijke wagen van conculant (thans eiser) als vervoermiddel vermeldde », voortvloeit dat op het ogenblik waarop het ongeval zich heeft voorgedaan eiser de taak uitvoerde die hem was opgedragen door de autoriteit waarvan hij afhing en zich, derhalve, bevond in de uitoefening van de functie die hij bij de Gemeenschap vervulde ; hieruit volgt dat de feitenrechter, door te beschikken zoals hierboven is gezegd, de artikelen 151 en 188 van het Verdrag heeft geschonden, krachtens welke, enerzijds, de tegen eiseres ingestelde burgerlijke rechtsvorderingen tot de uitsluitende bevoegdheid van het Hof van Justitie van de Gemeenschappen behoorden en, anderzijds eiser en, bijgevolg, eiseres, bij voorkomend geval, slechts tot vergoeding van de door de burgerlijke partijen geleden schade konden worden veroordeeld overeenkomstig de algemene beginselen welke de rechtsstelsels der Lid-Staten gemeen hebben ;

Overwegende dat de artikelen 188, lid 2, en 151 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie bepalen, het eerste, dat inzake de niet-contractuele aansprakelijkheid de Gemeenschap, overeenkomstig de algemene beginselen welke de rechtsstelsels der Lid-Staten gemeen hebben, de schade moet vergoeden die door haar instellingen of door haar personeelsleden in de uitoefening van hun functies is veroorzaakt, het

tweede, dat het Hof van Justitie bevoegd is om kennis te nemen van geschillen over de vergoeding van de aldus bedoelde schade;

Overwegende dat uit het antwoord op het eerste middel blijkt dat eiser, bij het ongeval, niet in officiële hoedanigheid handelde in de zin van artikel 11a, dat 12a is geworden, van het Protocol betreffende de voorrechten en immuniteiten, maar dat het arrest van het Hof van Justitie erop wijst dat deze beslissing niet vooruitloopt op de eventuele aansprakelijkheid van de Gemeenschap;

Dat aldus de aan het Hof voorgelegde vraag of eiser, bij het ongeval, « in de uitoefening van zijn functie » handelde in de zin van artikel 188, lid 2, evenals de vraagstukken inzake aansprakelijkheid en bevoegdheid die het antwoord op deze vraag opwerpt, tot de uitlegging van het Verdrag behoren, en dat, naar luid van artikel 150 van dit Verdrag, alleen het Hof van Justitie bevoegd is om, bij wijze van prejudiciële beslissing, over deze uitlegging uitspraak te doen;

Om die redenen,

Uitspraak doende op de voorziening die tegen de beslissing op de strafvordering is ingesteld;

Verwerpt de voorziening;

Veroordelt de eisers in de helft van de tot nu toe voor het Hof gemaakte kosten en in de kosten van de rechtspleging voor het Hof van Justitie;

Wat de voorziening betreft die tegen de beslissing op de burgerlijke rechtsvorderingen is ingesteld;

Stelt de uitspraak uit tot dat het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen, bij wijze van prejudiciële beslissing, uitspraak zal gedaan hebben over de uitlegging die moet worden gegeven aan de artikelen 188, lid 2, en 151 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, door de zin te bepalen van de uitdrukking « in de uitoefening van hun functies », en, voor het geval dat een schadelijke handeling in de uitoefening van zijn functie zou gepleegd zijn door een personeelslid dat niet in officiële hoedanigheid heeft gehandeld, door te zeggen of door dit feit het personeelslid persoonlijk aansprakelijk is dan wel of deze aansprakelijkheid wordt opgeslorpt door die van de Gemeenschap, en eventueel door te preciseren welke rechtsregeling van toepassing is op de aansprakelijkheidsvordering tegen het personeelslid en zijn verzekeraar, en door te zeggen of het bevoegde rechtscollege om kennis te nemen van deze rechtsvordering uitsluitend het in artikel 151 van het Verdrag bedoelde rechtscollege is;

Houdt de overige kosten aan.

NOOT. — Zie in dezelfde zaak: 1) Hof Brussel, 21 december 1966, Pas. 1967, II, 180; 2) Cass. 12 februari 1968, R.W. 1968-1969, 216; 3) Hof van Justitie, 11 juli 1968, Ars Aequi 1968, 367 m.n. Schermers en J.T. 1969, 172 m.n. Waelbroeck en Vandersanden.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 29 april 1969.

Voorzitter: M. Rutsaert.

Raadsheer-verslaggever: M. Gerniers.

Advocaat-generaal: M. Dumon.

1. Strafvordering. — Wet van 17 april 1878, art. 13. — Toepassingsvoorwaarde.
2. Douanen en Accijnzen. — Sluikuitvoer uit Nederland en sluikimport in België. — Niet hetzelfde misdrijf.

3. Douanen en Accijnzen. — Vergunning voor invoer van boter. — Beneluxverdragen.

4. Wet en koninklijk besluit. — Strafwet. — Toepassing in de tijd.

5. Europese Economische Gemeenschap. — Ministerieel besluit van 7 januari 1966. — Vergunning voor invoer van boter. — Niet strijdig met het Verdrag van Rome.

6. Europese Economische Gemeenschap. — Interpretatie van een nationale wetsbepaling. — Hof van Justitie. — Niet bevoegd.

1. Opdat een vervolging in België uitgesloten zij vereist art. 13 van de wet van 17 april 1878 onder meer dat de verdachte in een vreemd land wegens hetzelfde misdrijf geconvict is.

2. Het misdrijf van sluikuitvoer van boter uit Nederland, waarvoor de verdachte in Nederland is vrijgesproken, heeft wel een materieel element gemeen met het misdrijf van sluikimport van die boter in België, waarvoor hij in België is veroordeeld, maar die vrijpraak en die veroordeling zijn niet uit hoofde van hetzelfde misdrijf uitgesproken.

3. Geen enkel verdrag tussen de Benelux-Staten noch enige wettelijke of reglementaire tot uitvoering van dergelijke verdragen genomen bepaling belet de vervolging en veroordeling in België van het misdrijf erin bestaande « aan de eerste wacht of op het kantoor waar zulks hoorde de vereiste invoervergunning niet te hebben voorgelegd betreffende de invoer (in België) van boter ».

4. Sinds het in werking treden van de verordening nr. 804/68 van 27 juni 1968 van de Raad van Europese Gemeenschappen, is de vergunning voor de invoer van boter uit Nederland in België afgeschaft, maar aangezien het wettelijk regime dat van toepassing was toen de inbreuken erop gepleegd werden, een tijdelijke reglementering was die aangepast was aan de alsdan bestaande economische vereisten, dienen de bepalingen van art. 2, lid 2, S.W. ten deze zonder toepassing te blijven.

5. De bepalingen van het Ministerieel Besluit van 7 januari 1966, die de invoer van boter aan een vergunning onderwierpen, zijn niet strijdig met de bepalingen van het verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap of met die van de bij toepassing van dit verdrag vastgestelde verordeningen.

6. Het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen is zonder bevoegdheid om op grond van artikel 177 van het Verdrag van Rome te beslissen welke interpretatie dient gegeven te worden aan een nationale wetsbepaling en onder andere of een dergelijke bepaling al dan niet met een communautaire bepaling strijdig is.

Peeters t./ Belgische Staat (Douanen en Accijnzen).

Gelet op het bestreden arrest, op 11 februari 1967 door het Hof van beroep te Brussel gewezen;

Over het eerste middel afgeleid uit de schending van artikel 13 van de wet van 17 april 1878, houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering zoals gewijzigd bij artikel 4 van de Besluitwet van 5 augustus 1943;

doordat het bestreden arrest, hoewel het niet betwist dat eiser wegens identiek het/dezelfde materiële handeling(en) en/of nalatigheid(ed)en in Nederland werd vrijgesproken en in België wordt vervolgd, doch de toepassing van artikel 13 van de wet van 17 april 1878 verwerpt, op grond van de overweging « dat, al mogen in- en uitvoer aanvullende bedrijvigheden zijn, aan twee kanten van de grens bekeken, sluikimport en sluikuitvoer toch te onderscheiden blijven als misdrijven »; dat overigens het ten deze ingeroepen

Cassatiearrest van 28.2.1955 met nog meer nadruk het onderscheid van de misdrijven aanvaardt op grond van de strafwetteksten en de uit het materieel feit voortvloeiende gevolgen (respektieve benadeling der achtereenvolgende nationale gemeenschappen) « Overwegende immers dat de door de bestreden beslissing voor vaststaande gehouden misdrijven de uitvoer van goud en van Belgische franken uit België betreffen, en inbreuken uitmaken op de Belgische besluitwet van 6 oktober 1944... betreffende de controle op de wissel, die de bescherming van de belangen en rechten van de Belgische Gemeenschap beoogt, terwijl de misdrijven die tot de veroordeling te Douai hebben geleid de invoer in Frankrijk betreffen en een krenking van de rechten en belangen van de Franse gemeenschap uitmaken »;

terwijl, de identiteit van het « misdrijf » in rem moet worden beschouwd, en niet naargelang van de overtreden wettekst, noch van de benadeelde persoon of volksgemeenschap, vermits een « misdrijf » niets anders is dan een « strafbaar feit », dit wil zeggen een materiële handeling of nalatigheid, met een wederrechtelijk en strafwaardig karakter, waaraan de dader schuld heeft;

Overwegende dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan blijkt dat eiser in Nederland vervolgd en vrijgesproken werd, wegens sluikuitvoer van boter, wanneer hij in België, wegens sluikinvoer van diezelfde boter veroordeeld werd;

Overwegende dat artikel 13 van de wet van 17 april 1878 ondermeer vereist, opdat een vervolging in België uitgesloten weze, dat de beklaagde in een vreemd land, wegens hetzelfde misdrijf gevonnis werd;

Overwegende dat indien het misdrijf van sluikse uitvoer van boter uit Nederland, hetwelk de vrijspraak te Breda heeft medegebracht, een materieel element gemeen heeft met het misdrijf dat in België tot het arrest van veroordeling aanleiding heeft gegeven, die vrijspraak en die veroordeling nochtans niet uit hoofde van dezelfde misdrijven uitgesproken werden;

Overwegende immers dat de door de bestreden beslissing voor vaststaand gehouden misdrijven de « invoer » van boter in België betreffen, en inbreuken uitmaken op de Belgische wetgeving betreffende de beteugeling van de sluikhandel inzake douane die de bescherming van de belangen en rechten van de Belgische gemeenschap beoogt, terwijl de misdrijven die tot de vrijspraak te Breda hebben geleid de « uitvoer » uit Nederland betreffen en de krenking van de rechten en belangen van de Nederlandse gemeenschap uitmaken;

Overwegende dienvolgens dat de hierboven aangehaalde toepassingsvoorwaarde van artikel 13 van de wet van 17 april 1878 ten deze niet vervuld is, en dat het arrest geenszins de door eiser ingeroepen wetsbepalingen schendt;

Dat het middel naar recht faalt;

Over het tweede middel afgeleid uit de schending van de artikelen 13 van de wet van 17 april 1878, 19, 25, 28 van de wet van 6 april 1843, van de wet van 11 september 1962, 1 en 4 van de wet van 20 december 1897, en van de wet van 20 juni 1960, houdende goedkeuring van het Verdrag van 3 februari 1958 tot instelling van de Benelux Economische Unie en meer bepaald 3, 6 en 99 van dit verdrag alsook van de ganse wet van 4 juli 1953, waarbij wordt goedgekeurd het Verdrag van 5 september 1952 tot samenwerking tussen de Beneluxlanden op het stuk van Douanen en Accijnzen, en meer bepaald 12 van deze wet, alsook 1, lid 1, van de Nederlandse In- en Uitvoerwet;

doordat het bestreden arrest de toepassing van artikel 13 van de wet van 17 april 1878 weigert op grond van de overweging dat sluikimport en sluikexport van elkaar te onderscheiden misdrijven zijn;

terwijl de ganse wetgeving op het stuk Douanen en

Accijnzen slechts spreekt over smokkel bij de grensoverschrijding, dit is over « frauduleuze grensoverschrijding », en import, export en transit daarbij volledig op dezelfde lijn stelt, zonder ten deze ook maar het minste onderscheid te maken, en anderzijds de instelling van de Benelux Economische Unie en het Verdrag tot Samenwerking tussen de Beneluxlanden op het stuk van Douanen en Accijnzen zich verzetten tegen het in stand houden van een verouderde, in een economische unie met dergelijke eenheid geen plaats vindende, eng-nationalistische opvatting betreffende de frauduleuze grensoverschrijding die, zoals ten deze, zou toelaten dat wegens hetzelfde feit van frauduleuze grensoverschrijding tussen België en Nederland, op zichzelf reeds een hoogst merkwaardige en noodzakelijke uitzonderlijke afwijking van het Benelux-verdrag, iemand in Nederland zou kunnen vervolgd en vrijgesproken worden en in België weer vervolgd, doch ditmaal veroordeeld, enkel omdat dit zelfde feit van frauduleuze grensoverschrijding in Nederland als « sluikimport » en in België als « sluikimport » zou gekwalificeerd zijn;

Overwegende dat eiser niet vervolgd en veroordeeld werd uit hoofde van een « frauduleuze grensoverschrijding », maar in hoedanigheid van dader, mededader, medeplichtige... om « aan de eerste wacht of op welk kantoor alwaar zulks hoorde... de vereiste invoervergunning niet te hebben voorgelegd betreffende de import (in België) van boter... »;

Overwegende enerzijds dat geen enkel internationaal verdrag tussen de Benelux-Staten, noch enige wettelijke of reglementaire bepaling genomen tot uitvoering van dergelijke verdragen, de vervolging en veroordeling in België wegens de hierboven vermelde misdrijven belet;

Overwegende anderzijds dat, zoals reeds in het antwoord op het eerste middel aangetoond, de vervolging en de vrijspraak van eiser in Nederland uit hoofde van een telastlegging van aldaar onwettelijke uitvoer van dezelfde goederen, niet van aard waren dat zij de vervolgnigen en de veroordeling in België onwettelijk maken;

Dat het middel niet kan aangenomen worden;

Over het derde middel afgeleid uit de schending van de wet van 4 juli 1953, waarin goedkeuring verleend wordt aan het Benelux Verdrag van 5 september 1952 nopens de samenwerking op het stuk der Douanen en Accijnzen, en meer bepaald van artikel 12 van deze wet, en van artikel 1, lid 1, van de Nederlandse In- en Uitvoerwet;

doordat het bestreden arrest enerzijds de toepassing van voormeld verdrag impliciet aanvaardt, doch anderzijds zich desondanks bevoegd acht om nogmaals kennis te nemen van eenzelfde materieel feit, dit wil zeggen eenzelfde misdrijf, dat door een overeenkomstig voorschrift in Nederland strafbaar is gesteld en daar reeds aanleiding had gegeven tot een in kracht van gewijsde getreden beslissing van vrijpraak, op grond van de overweging dat de vervolging in Nederland niet ingesteld werd op basis van een inbreuk op een overeenkomstig voorschrift, die aldaar strafbaar is gesteld, in de zin van artikel 12, vermits Nederland het initiatief tot vervolging niet genomen had, het Belgisch gerecht krachtens artikel 12, par. 2, bevoegd is, vermits de fraude in België werd geconstateerd, en aldus expliciet aanneemt dat in Nederland het kwetsieve verdrag niet werd toegepast;

terwijl precies in België de vervolging werd ingesteld op grond van een inbreuk op een overeenkomstig voorschrift, die in België strafbaar is gesteld, zodat — vermits in Nederland wegens hetzelfde materieel feit, dat een inbreuk uitmaakte op een of meer overeenkomstige voorschriften in Nederland, reeds was vervolgd (en vrijgesproken) op grond van de in artikel 12, paragraaf 2, gestelde bevoegdheidsregels — het Belgisch gerecht krachtens artikel 12, paragraaf -, onbevoegd was om in een Bene-

lux Unie, een materieel feit, — dat ingevolge de bevoegdheidsregeling van het verdrag eerst door Nederland diende te worden beoordeeld, vermits het vermeende misdrijf in Nederland was aangevangen, — ten tweede male opnieuw te vervolgen (en, na een vrijspraak door de Nederlandse rechter, ditmaal te veroordelen) en de interpretatie door het bestreden arrest aldus noodzakelijkerwijze zou leiden tot straffeloosheid van sommige daden van fraude, terwijl het precies de bedoeling was van het verdrag de vervolging en de bestraffing van alle feiten van fraude te verzekeren, door elk land, dat krachtens de regeling van paragraaf 2 bevoegd was tot het nemen van het initiatief, in staat te stellen de inbreuken op de strafbaar gestelde voorschriften van het partnerland ook te vervolgen, en aldus het misdrijf dat, hoewel een inbreuk op de beide wetgevingen in het raam van de Unie als een totaliteit beschouwd wordt, ook in éénmaal in zijn totaliteit te kunnen bestraffen, zodat het arrest op duidelijke wijze het Verdrag van 5 september 1952 schendt, nu dit verdrag de enkelvoudige vervolging van douanemisdrijven bedoelde;

Overwegende dat het arrest dat, na te hebben vastgesteld dat eiser vervolgd en vrijgesproken werd in Nederland, wegens een aldaar gepleegd misdrijf, bepaald door de Nederlandse wetgeving, eiser veroordeelt wegens de misdrijven, bepaald door de Belgische wetgeving, en welke in de eerste twee middelen worden gepreciseerd, zodoende het verdrag van 5 september 1952, goedgekeurd door de wet van 4 juli 1953, en inzonderheid artikel 12 van bedoeld verdrag, niet heeft kunnen schenden;

Overwegende dat het arrest, dat noch artikel 1, lid 1, van de Nederlandse in- en uitvoerwet toegepast heeft noch diende toe te passen, deze bepalingen niet heeft kunnen schenden;

Dat het middel niet kan aangenomen worden;

Over het vierde middel afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet en 12 van de wet van 4 juli 1953, waarin het verdrag van 5 september 1952 wordt goedgekeurd,

doordat het bestreden arrest ten onrechte in de conclusie van het bestuur voor Douanen en Accijnzen heeft gelezen dat het voorschrift van artikel 1 van het Ministerieel Besluit van 31 december 1962 geen overeenkomstig voorschrift in Nederland zou kennen,

terwijl, het strafvonnis van 23 november 1964, van de Arrondissementsrechtbank te Breda, waarbij eiser wegens dezelfde feiten werd vrijgesproken, en dat regelmatig ter kennis werd gebracht van de rechter in beroep, uitdrukkelijk vermeldt dat de vervolging geschiedde op grond van het feit boter, « zijnde een goed, aangewezen in de bij het In- en Uitvoerbesluit Landbouwgoederen 1963 behorende bijlage B, zonder de daartoe vereiste vergunning van de Minister van Landbouw en Visserij... »;

Overwegende dat uit de twee overwegingen die het in het middel gecritiseerd motief van het arrest volgen, inzonderheid uit het gebruik van de aanvoegende wijze en van de woorden « voor zoveel als rechtsgeldig », blijkt dat het hier gaat om een overtollige reden;

Dat het middel, bij gebrek aan belang, niet ontvanke-lijk is;

Over het vijfde middel afgeleid uit de schending van artikel 97 van de Grondwet en van de Rechten van de Verdediging,

doordat het arrest enerzijds expliciet erkent zijn overtuiging te steunen op een deel van het dossier (4e aanvullend proces-verbaal van 30 november 1964) dat betrekking had op andere feiten, waarvoor slechts verklaringen van dezelfde Bas Veraart voorhanden waren, doch waarvoor nimmer werd veroordeeld, en nog minder vervolgd en anderzijds de vraag van beklagde tot het horen

van getuige Gaston Cruysweegs, precies gesteld met het oog op het ontzenuwen van dit aanvullend proces-verbaal dat nooit nader onderzocht werd en klaarblijkelijk zonder gevolg werd gerangschikt, afwijst op grond van de overweging dat niet vervolgde feiten buiten beschouwing moesten gelaten worden,

terwijl ingevolge deze tegenstrijdigheid in de houding van de rechter in hoger beroep beklagde zich niet heeft kunnen verweren tegen dit aanvullend proces-verbaal, waarvan nochtans vaststaat dat zowel de eerste rechter als de rechter in hoger beroep daarop hun overtuiging steunden;

Overwegende dat uit geen enkele vaststelling van het arrest blijkt dat de verklaringen van de getuige Veraart, welke het in aanmerking neemt, betrekking hadden op feiten die niet het voorwerp van de vervolging hadden uitgemaakt;

Dat het middel feitelijke grondslag mist;

Over het zesde middel afgeleid uit de schending van artikel 83 van de wet van 20 juni 1960 tot instelling van het Beneluxverdrag van 3 februari 1958, en van de wet van 4 juli 1953 tot goedkeuring van het Samenwerkingsverdrag van 5 september 1952,

doordat het arrest aanneemt dat de Nederlandse Overheden de feiten slechts zouden vervolgd hebben in zoverre zij een uitsluitende inbreuk uitmaakten op de Nederlandse Douanewetgeving,

terwijl deze Nederlandse Overheden, zowel krachtens het Unieverdrag van 3 februari 1958, als krachtens het Samenwerkingsverdrag van 5 september 1952 deze vervolging ook hebben ingesteld in zoverre de feiten een inbreuk uitmaakten op de overeenkomstige Belgische Douanewetgeving;

Overwegende dat de door het middel ingeroepen feiten noch door het bestreden arrest werden vastgesteld, noch blijken uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan;

Dat het middel feitelijke grondslag mist;

Over het zevende middel afgeleid uit de schending van de artikelen 12 tot en met 29 van de wet van 2 december 1957 houdende goedkeuring van het Verdrag van Rome van 25 maart 1957, tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap,

doordat het bestreden arrest eiser veroordeelt en de vordering van het openbaar ministerie en het Bestuur voor Douanen en Accijnzen van België toewijst, op grond van inbreuken op de Belgische douanewetgeving,

terwijl, eerste onderdeel, deze inbreuken op de Belgische douanewetgeving slechts kunnen bestaan ingevolge de niet-naleving door België van de in het Verdrag van 25 maart 1957 tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap aangegane verplichtingen tot geleidelijke afschaffing van de douanerechten tussen de lid-Staten;

tweede onderdeel,

1) het bestreden arrest deze veroordelingen uitspreekt op grond van de overweging dat de Belgische voorschriften ter zake niet in overeenstemming waren met de Nederlandse, waardoor meteen wordt aanvaard dat België zijn in het Verdrag van Gemeenschap van 25 maart 1957 tot oprichting van de Europese Economische aangegane verplichtingen tot vaststelling van een gemeenschappelijk douanetarief niet nakwam,

2) het wenselijk ware hierover, overeenkomstig artikel 177 van voormeld verdrag, een prejudiciële beslissing van het Europees Hof van Justitie uit te lokken;

Wat betreft het eerste onderdeel en de eerste grief van het tweede onderdeel:

Overwegende dat eiser niet veroordeeld werd wegens het niet betalen van douanerechten, maar om «... de vereiste aangifte ontgaan te hebben, en, wat de boter betreft, de vereiste invoervergunning niet te hebben overgelegd...»;

Overwegende dat zo, bij toepassing van de verordening nr. 13/64 van 5 februari 1964 van de Raad van de Europese Economische Gemeenschap, de douanerechten op de invoer van boter afgeschaft werden, deze afschaffing niet tot gevolg heeft gehad de verplichting af te schaffen, die uit het Ministerieel besluit van 7 februari 1966 volgt en die van toepassing is gebleven niettegenstaande de bepalingen van het Ministerieel besluit van 26 oktober 1966, een vergunning te bekomen voor de invoer van boter in België;

Overwegende dat artikel 11 van voormelde verordening van 5 februari 1964 bepaalt dat gedurende de overgangsperiode, d.i. is de periode gedurende welke de ten laste van eiser gelegde feiten gepleegd werden, de invoer van boter onderworpen is aan een door de belanghebbende Lid-Staat afgegeven certificaat; dat artikel 5 van de verordening nr. 136.64 van 12 oktober 1964 van de Commissie van de Europese Economische Gemeenschap bepaalt dat de afgifte van het certificaat afhankelijk is van het stellen van een waarborg;

Overwegende weliswaar dat, sinds het in werkingtreden van de verordening nr. 804.68 van 27 juni 1968 van de Raad van de Europese Gemeenschappen, de vergunning voor de invoer van boter uit Nederland in België afgeschaft werd, maar dat, vermits het wettelijk regiem, dat van toepassing was toen de feiten door eiser gepleegd werden, een tijdelijke reglementering was die aangepast was aan de alsdan bestaande economische vereisten, de bepalingen van artikel 2, lid 2, van het Strafwetboek ten deze zonder toepassing dienen te blijven;

Overwegende dat aldus, in strijd met de aanvoering van het middel, de bepalingen van het Ministerieel besluit van 7 januari 1966, die de invoer van boter aan een vergunning onderwerpen, niet strijdig zijn met de bepalingen van het Verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap of met die van de bij toepassing van dit verdrag vastgestelde verordeningen, en dat derhalve artikel 1 van de wet van 20 december 1897, gewijzigd bij die van 30 juni 1951, wettelijk toegepast werd op eiser, die, zoals het arrest het vaststelt, «aan de eerste wacht, of welkdanig ander kantoor alwaar zulks hoorde, de vereiste invoervergunning niet heeft voorgelegd betreffende de invoer van boter...»;

Overwegende dat de veroordeling van eiser tot betaling van de sommen, die overeenstemmen met de douanerechten die op de onregelmatig in België ingevoerde goederen verschuldigd zijn, de sanctie is van het bij de wet van 20 december 1897 gestelde misdrijf, welke sanctie niet verboden is door voormeld verdrag of de verordeningen die bij toepassing ervan vastgesteld werden, en dat het bedrag van die veroordeling wettelijk berekend werd, overeenkomstig de voorschriften van het koninklijk besluit van 22 november 1961, uitgevaardigd in overeenstemming met artikel 23 van bedoeld verdrag;

Wat de tweede grief van het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen zonder bevoegdheid is om op grond van artikel 177 van het Verdrag van Rome te beslissen welke interpretatie dient gegeven te worden aan een nationale wetsbepaling en onder andere of een dergelijke bepaling al dan niet met een communautaire bepaling strijdig is;

Overwegende dat geen van beide onderdelen van het middel kan aangenomen worden;

En overwegende dat de substantiële of op straffe van

nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;
Veroordeelt eiser in de kosten.

HOF VAN CASSATIE.

1e Kamer. — 11 april 1969.

Voorzitter: M. Belpaire.

Raadsheer-verslaggever: M. Hallemans.

Procureur-generaal: M. Ganshof van der Meersch.

Advocaat: Mr. Struye.

Overeenkomst. — Nietigheid wegens bedrog. — Niet van rechtswege.

Luidens art. 1117 van het burgerlijk wetboek is een overeenkomst, die door bedrog is aangegaan, niet van rechtswege nietig en levert ze slechts grond op voor een vordering tot nietigverklaring of tot vernietiging in de gevallen en op de wijze bepaald in afdeling VII van hoofdstuk V van titel III van gezegd wetboek.

Nu ten deze een verzekeraar weliswaar ingeroepen had dat de verzekeringsovereenkomst wegens bedrog nietig was, maar hij geen vordering tot nietigverklaring instelde, kon het bestreden vonnis niet zonder schending van gezegd artikel beslissen dat de overeenkomst nietig is en om die reden de vordering van de verzekeraar tot betaling van premies afwijzen.

N.V. Assurantie van de Belgische Boerenbond
t./ Coremans.

Gelet op het bestreden vonnis, op 2 februari 1966 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Leuven;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van artikel 1117 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden vonnis, na vastgesteld te hebben dat eiseres geen vordering tot nietigverklaring, wegens bedrog, van de tussen partijen gesloten verzekeringsovereenkomst ingesteld had, van rechtswege beslist dat deze overeenkomst nietig is wegens bedrog en, op grond van deze nietigheid, eiseres afwijst van haar vordering tot het betalen van achterstallige premies,

terwijl de overeenkomsten, luidens artikel 1117 van het Burgerlijk Wetboek, niet van rechtswege nietig zijn wegens bedrog, doch de nietigverklaring ervan door de benadeelde partij moet gevorderd worden;

Overwegend dat de vordering van eiseres strekte tot het veroordelen van verweerder tot betaling van premies in uitvoering van een verzekeringsovereenkomst; dat het vonnis, hoewel het ook verklaart dat eiseres de nietigheid van de overeenkomst wegens bedrog ingeroepen had, nochtans vaststelt dat gezegde vordering niet strekte tot nietigverklaring van de overeenkomst, doch integendeel tot betaling van de premies in uitvoering ervan;

Overwegende dat desniettegenstaande het vonnis beslist dat de verzekeringsovereenkomst nietig is en, op grond daarvan, de vordering van eiseres afwijst daar de nietigheid van de overeenkomst de betaling van de premies uitsluit;

Overwegende dat, luidens artikel 1117 van het Burgerlijk Wetboek, een overeenkomst die door bedrog is aangegaan niet van rechtswege nietig is, en slechts grond oplevert voor een vordering tot nietigverklaring of tot vernietiging, in de gevallen en op de wijze bepaald in afde-

ling VII van hoofdstuk V van titel III van gezegd wetboek;
Overwegende dat, daar dergelijke vordering ten deze niet werd ingesteld, het vonnis niet zonder schending van gezegd artikel kon beslissen dat de overeenkomst nietig is en om die reden de vordering van eiseres afwijzen;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

en zonder dat het nodig is de andere middelen te onderzoeken, nu deze tot geen uitgebreidere cassatie kunnen leiden.

Vernietigt het bestreden vonnis;

Beveelt dat melding van dit arrest zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Houdt de kosten aan; zegt dat erover door de feiten-rechter zal worden beslist;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel, zetelende in hoger beroep.

RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 25 februari 1969.

Voorzitter: A. Mast.

Raadsheren: de HH. Mees en Baeteman.

Substituut-auditeur-generaal: M. Tacq.

Advocaat: Mr. De Bock.

Administratieve rechtshandelingen. — Motieven. — Kennisgeving. — Geldigheid.

De door artikel 55, 6e lid, van de wet van 29 maart 1962 opgelegde motiveringsverplichting houdt niet in dat de Koning als orgaan van het actief bestuur, ertoe gehouden is alle door de verzoeker tot staving van zijn beroep ingeroepen middelen te beantwoorden. Aan de door die bepaling opgelegde motiveringsverplichting is voldaan wanneer het besluit dat op het advies van de gemachtigde ambtenaar ingaat de redenen vermeldt waarop het berust.

Waar de Koning oordeelt dat het perceel waarvoor de verkavelingsaanvraag werd ingediend in aanmerking komt voor ruilverkaveling en dat hiervoor een ontwerp ter studie ligt, beantwoordt hij op impliciete wijze het middel ontleend aan de vervallenverklaring van de ruilverkaveling.

De laattijdige betekening van een administratieve beslissing tast de rechtmatigheid ervan niet aan.

Het middel ontleend aan een onjuiste vaststelling kan niet met goed gevolg tot staving van het beroep tot nietigverklaring van een administratieve handeling worden aangevoerd, wanneer die vaststelling geen determinerende invloed kan hebben gehad op die handeling.

De Waele t./ Belgische Staat (Minister van openbare werken). Arrest nr. 13.419.

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van het koninklijk besluit van 7 oktober 1966, houdende afwijzing van het beroep door verzoeker ingesteld tegen het besluit van 1 juli 1966, waarbij de bestendige deputatie van de provincieraad van Oost-Vlaanderen het beroep afwijst dat hij had ingesteld tegen het besluit d.d. 18 april 1966, waarbij het college van burgemeester en schepenen van de stad Oudenaarde een verkavelingsaanvraag verwerpt;

Overwegende dat verzoeker op 2 maart 1966 aan het college van burgemeester en schepenen van de stad Oudenaarde de toelating vroeg om een grond te mogen verka-

velen gelegen te Oudenaarde, in de wijk Marolle, Eïne, sectie B. nr. 203; dat het college de aanvraag afwees hierbij steunende op het advies van de gemachtigde ambtenaar dat ongunstig luidde om reden dat de grond in de landbouwzone der gemeente is gelegen en «het ongewenst is aldaar residentiële bebouwing te zien oprichten»; dat de bestendige deputatie op 1 juli 1966 het beroep afwees dat verzoeker tegen dit besluit bij haar had ingesteld; dat dit besluit berust op de considerans «dat uit het ingesteld onderzoek blijkt dat betrokken perceel met zijn kleinste zijde aan buurtweg nr. 9 (Marolle) paalt die op een breedte van 3 m verhard is met bitume, terwijl het met de grootste zijde aan buurtweg nr. 15 ligt, die zich nog in zijn natuurlijke staat bevindt; dat het inderdaad gesitueerd is op ongeveer 2.000 m van de ringlaan rond Oudenaarde in een gebied alwaar in een straal van 100 m slechts hier en daar een kleine hofstede staat; dat het dus buiten het uitbreidingsgebied van de stadskern is gelegen en het niet aangewezen voorkomt alhier afzonderlijke kernen tot stand te brengen; dat trouwens het besproken stadsgedeelte in aanmerking komt voor ruilverkaveling in het kader van de wet van 25 juni 1956; dat nopens deze kwestie reeds een ontwerp ter studie ligt; dat in tegenstelling met wat klager beweert een landbouwzone in bedoeld gebied dus nog steeds gerechtvaardigd is; dat bij de eventuele industrialisatie van Oudenaarde nieuwe gebieden slechts tot woonzone zullen kunnen herschapen worden na een algemene studie betreffende de behoorlijke plaatselijke aanleg van het grondgebied in zijn geheel; dat het voorgebracht plan bijgevolg niet kan worden aangenomen»; dat verzoeker op 8 juli 1966 tegen het besluit van de deputatie bij de Koning beroep instelde; dat hij hierbij, naast de middelen die hij tegen het besluit van het college van burgemeester en schepenen had ingeroepen, nog deed gelden «dat het besproken stadsgedeelte gelegen is in een vroeger zeer betwist gebied voor ruilverkaveling in het kader van de wet van 25 juni 1956, dat hij sedert 11 januari 1947 medeëigenaar is van dit perceel, dat hij nooit enige uitnodiging of verwittiging van een ruilverkaveling of van het verder voortzetten van een ruilverkaveling ontvangen had en dat de thans ontworpen industriezone van 200 à 300 ha gelegen zou zijn in de ruilverkavelingszone van 900 ha», dat verzoeker hierbij besloot «dat men zich ten onrechte door een vervallen ruilverkaveling heeft laten misleiden»; dat verzoeker tot staving van zijn beroep ook aanvoerde dat de weg nr. 9 van drinkwaterleiding en openbare elektrische straatverlichting is voorzien zodat onmiddellijk tot residentiële bebouwing kan worden overgegaan; dat verzoeker op 8 december 1966, de bij artikel 55, 4e lid, van de wet van 29 maart 1962 bedoelde herinneringsbrief zond; dat het bestreden koninklijk besluit alsdan werd genomen; dat het berust op de considerans dat: «het ontwerp strekt tot het verdelen van grond in twee percelen; dat de bestendige deputatie het beroep verwerpt omdat het perceel met zijn grootste zijde paalt aan buurtweg nr. 15, die zich nog in zijn natuurlijke staat bevindt, omdat het op te grote afstand van de dorpskom gelegen is, buiten het uitbreidingsgebied daarvan en in een gebied waar weinig woningen voorkomen, omdat de grond gelegen is in een landbouwgebied dat in aanmerking komt voor ruilverkaveling in het raam van de wet van 25 juni 1956 en dat hiervoor reeds een ontwerp ter studie ligt; dat die beslissing stedenbouwkundig verantwoord is; dat de verzoeker geen nieuwe argumenten aanvoert»;

Overwegende dat verzoeker in een eerste middel aanvoert dat het bestreden koninklijk besluit niet naar behoren is gemotiveerd wijl het ten onrechte geen rekening houdt met de middelen die hij in zijn beroep bij de Koning had ingeroepen tegen het besluit van de deputatie; dat hij betoogt dat de vaststelling dat «verzoeker geen nieuwe argumenten inroept» niet opgaat wijl hij in zijn

beroep bij de Koning deed gelden dat de thans ontworpen industriezone van 200 tot 300 ha in de ruilverkavelingszone van 900 ha zou begrepen zijn zodat «de procedure van de wet van 25 juni 1956 moet worden herbegonnen» en «de tegenpartij zich heeft laten misleiden door een vervallen ruilverkaveling»; dat hij ook beweert dat hij in zijn beroep bij de Koning had doen gelden dat er, wat de percelen betreft waarop de verkavelingsvergunning betrekking heeft, «er drinkwaterleiding... straatverlichting is... en er onmiddellijk tot bebouwing kan worden overgegaan in dit aaneengesloten gebied van nijverheid en woonzone»; dat verzoeker besluit dat zijn rechten werden miskend doordat zijn verweermiddelen niet werden onderzocht;

Overwegende dat de door artikel 55, 6e lid, van de wet van 29 maart 1962 opgelegde motiveringsverplichting niet inhoudt dat de Koning als orgaan van het actief bestuur, ertoe gehouden is alle door de verzoeker tot staving van zijn beroep ingeroepen middelen te beantwoorden; dat aan de door die bepaling opgelegde motiveringsverplichting is voldaan wanneer het besluit dat op het advies van de gemachtigde ambtenaar ingaat de redenen vermeldt waarop het berust; dat het bestreden koninklijk besluit de redengeving van de deputatie «als stedenbouwkundig verantwoord» beschouwt; dat aldus blijkt dat de Koning de verkavelingsaanvraag o.m. verworpt omdat het perceel op te grote afstand van de dorpskom is gelegen, buiten het uitbreidingsgebied ervan, en in een zone waar weinig woningen voorkomen, omdat het met zijn grootste zijde paalt aan een buurtweg nr. 15 die zich nog in zijn natuurlijke toestand bevindt en het in een landbouwzone is gelegen; dat deze redenen op zichzelf volstaan om de afwijzing van het beroep dat bij de Koning werd ingesteld te verantwoorden;

Overwegende dat verzoeker in zijn beroepschrift bij de bestendige deputatie ingediend reeds had laten gelden dat het te verkavelen perceel gelegen is aan een verharde buurtweg uitgerust met een leiding voor toevoer van electriciteit en dat in de omgeving van de nieuwe industrieën welke in het betrokken gebied zouden worden gevestigd, zich werkkrachten en neringdoeners zouden komen installeren; dat het middel steunende op het feit dat de wegen waaraan het te verkavelen perceel paalt, voor residentiële bebouwing zijn uitgerust, niet kan worden beschouwd als een nieuw middel; dat het middel onleend aan de vervallen verklaring van de ruilverkaveling weliswaar nieuw is; dat het bestreden koninklijk besluit echter stelt dat het perceel «in aanmerking komt» voor ruilverkaveling en dat hiervoor een ontwerp «ter studie ligt»; dat de tegenpartij aldus op impliciete wijze dit middel beantwoordt; da onder die voorwaarden de gedeeltelijk onjuiste vaststelling dat verzoeker geen nieuwe middelen zou hebben aangevoerd geen determinerende invloed kan hebben gehad op het bestreden besluit en niet met goed gevolg tot staving van het beroep tot nietigverklaring kan worden ingeroepen;

Overwegende dat verzoeker in de tweede plaats doet gelden dat het bestreden koninklijk besluit hem te laat is betekend;

Overwegende dat de laattijdige betekening van een administratieve beslissing de rechtmatigheid ervan niet aantast; dat ook dit middel niet opgaat,

Besluit :

Het beroep is verworpen.

HOF VAN BEROEP TE GENT

7e Kamer. — 2 oktober 1969.

Voorzitter : M. De Groote.

Raadsheren : MM. Janssens en De Buck.

Op. Min. : M. Versée.

Advocaten : Mrs. Standaert, De Munter en Van Hoorebeke.

Verzekering. — Grove fout. — Dronkenschap aan het stuur. — Onopzettelijke slagen en verwondingen. — Twee afzonderlijke bestraffingen. — Oorzakelijk verband. — Gezag van het strafrechtelijk gewijsde.

Dat de strafrechter afzonderlijke straffen heeft uitgesproken eensdeels voor de onopzettelijke slagen en verwondingen, anderdeels voor de dronkenschap aan het stuur, volstaat op zichzelf niet om het oorzakelijk verband tussen de beide, te negeren. Het strafrechtelijk gewijsde kan in de civiele zaak slechts ingeroepen worden zo uit een motief of ander element van uitspraak van de strafrechtbank blijkt dat de strafrechter inderdaad het oorzakelijk verband heeft onderzocht en beslecht.

N.V. Noordstar en Boerhave t./ Dufour.

1. Het Hof heeft de middelen en de conclusies van de partijen gehoord en de stukken ingezien.

Het eensluidend afschrift wordt overgelegd van het vonnis dat op 21 juni 1967 geveld werd door de rechtbank van eerste aanleg te Oudenaarde; het hoger beroep werd tijdig ingesteld en is allenthalve regelmatig.

2. De geïntimeerde Dufour werd strafrechtelijk veroordeeld :

A. om door gebrek aan voorzichtigheid onopzettelijk slagen en verwondingen te hebben toegebracht aan drie personen : een geldboete van 200 x 20 frank en een verval van het recht te sturen binst drie maanden ;

B. op de openbare weg in staat van dronkenschap een voertuig bestuurd te hebben : een gevangenisstraf van een maand, een geldboete van 100 x 20 frank en tevens gedurende een termijn van drie maanden verval van recht een voertuig te besturen.

Naar het oordeel van het Hof moesten de slachtoffers de heft van de aansprakelijkheid dragen.

3. De verzekeraar roept de artikelen 24 en 25-10 van de polis en het artikel 16 van de wet van 11 juni 1874 in om terugbetaling te eisen van de reeds uitgekeerde of nog verschuldigde schadevergoedingen. De hoofdvraag is, of de geïntimeerde Dufour «bewijst dat het ongeval geen verband houdt met de dronkenschap» (art. 24-10, polis).

4. Dufour werpt in hoofde het gezag van het strafrechtelijk gewijsde tegen; naar zijn mening houdt de afzonderlijke bestraffing van enerzijds de slagen en verwondingen en anderzijds het dronken-sturen in, dat er geen oorzakelijk verband bestaat tussen de dronkenschap en het ongeval (Cass. 19 september 1968, R.W. 1968-69, kol. 641).

a. Het is inderdaad juist dat een strafrechter die de rechtsprincipes in acht neemt, geen afzonderlijke straffen voor de onvrijwillige slagen en verwondingen eensdeels en voor het dronken-sturen anderdeels kan uitspreken indien hij de mening is toegedaan dat dronkenschap-aan-het-stuur de of een van de onvoorzichtigheden is die de onopzettelijke slagen en verwondingen meebrachten.

Ononderbroken een voertuig blijven besturen in staat van dronkenschap is een voortdurend misdrijf dat dus slechts aanleiding geeft tot één enkele bestraffing; het zou niet opgaan dit sturen per uur, minuut of seconde te beteugelen.

Onvrijwillige slagen en verwondingen toebrengen ingevolge een onvoorzichtigheid die — uitsluitend of mede — de dronkenschap aan het stuur is, maakt een enkel en onsplitsbaar feit uit dat inééns door de enkele zwaarste straf wordt beteugeld (art. 65 S.W. - Cass. 19 september 1968, l.c.).

b. Blijft echter de vraag of de civiele rechter gehouden is door een louter impliciete redenering van de strafrechter terwijl geen enkel motief of ander element van de uitspraak er op wijst dat de strafrechter inderdaad het boven uiteengezette rechtsprobleem onder ogen heeft genomen en er de juridisch juiste oplossing heeft willen voor geven.

In het concrete geval kan het strafarrest de civiele rechter op het vlak van het oorzakelijk verband niet binden.

Men kan niet beweren dat de strafrechter « s'est en fait prononcé » of « s'est effectivement prononcé » (J. Fosse-reau, Rev. Dr. Pén. 1966-67, blz. 639) ; hij heeft zich niet uitgedrukt « d'une façon certaine, expresse, précise ou positive » (o.c., blz. 639), « d'une manière certaine et formelle, expresse, précise ou positive » (Valticos, Autorité de la chose jugée au pénal sur le civil, nr. 250, blz. 228). Men staat hier voor een « incertitude... sur la pensée du juge » (Valticos, o.c., nr. 250, blz. 230). Het volstaat niet dat de rechter iets had moeten zeggen of bedenken, « il faut encore rechercher ce qu'il a réellement dit » (Trousse, Rev. Dr. Pénal, 1966-67, blz. 707 en 708). De strafrechter had een schakel in zijn redenering, met name het oorzakelijk verband, moeten onderzoeken alvorens tot afzonderlijke bestraffingen over te gaan ; maar om het gezag van gewijsde te verkrijgen moet het met zekerheid vaststaan dat hij daarover inderdaad heeft geoordeeld ; « l'autorité de la chose jugée ne s'attache pas à tout ce qui constitue un élément indispensable de son raisonnement pour fonder sa décision, mais uniquement à ce qu'il a décidé en fait » (Trousse, o.c. blz. 705 - Rutsaert, Mélanges ... Dabin, blz. 893).

Feit is dat in het verleden heel wat rechtbanken en hoven precies in de gevallen waar de dronkenschap de éنية oorzaak of de hoofdoorzaak van het ongeval was een hogere bestraffing hebben nagestreefd door het dronkensturen nog eens te beteugelen naast de onvrijwillige slagen en verwondingen (Luik, 7 februari 1969, R.G.A.R., 1969, nr. 8252).

5. Een nieuw onderzoek van de feiten, laat toe elk oorzakelijk verband tussen de dronkenschap en het ongeval uit te sluiten.

De linkerhelft van de amper 5,90 m. brede rijbaan was volledig bezet door muzikanten en aanhangers, maar de rechterhelft was vrij ; de geïntimeerde is teveel naar rechts uitgeweken om de personen die links op de rijbaan stonden niet te raken. Het was voorzichtig zover mogelijk weg te blijven van de samenscholing waaruit toch onverhoeds feestvierders konden opdagen. De autovoerder heeft dus een lichte fout begaan in de maat van zijn rechts houden ; zijn dronkenschap heeft die appreciatie niet beïnvloed.

De strafrechter heeft gemeend dat de snelheid niet eens als overdreven kon bestempeld worden ; deze vaart werd ook niet opgedreven doch eenvoudig in stand gehouden. De autovoerder heeft zijn snelheid eenvoudig niet aangepast aan de bijzondere toestand. Ook deze vergissing was zeer licht te noemen en zou zich evengoed hebben voorgedaan ware de autovoerder niet dronken geweest.

Integendeel hebben de slachtoffers « een grove onvoorzichtigheid begaan » met op de aardebarm heel dicht tegen de rijbaan te gaan of te blijven staan toen de wagen naderde... » daarenboven, gezien naar hun bewering ze een herberg enkele meters verder op dezelfde kant van de straat gingen bezoeken, het aangewezen was langs de huizen op het aldaar aangelegde voetpad deze drankgelegenheden te bereiken.

Volledigheidshalve weze aangestreept dat de fout van de geïntimeerde bijzonder beperkt en vrij theoretisch zou

geweest zijn indien de stelling van de gerechtelijke deskundige werd aanvaard ; deze werkhypothese zou geen de minste plaats meer laten voor enige beïnvloeding van het ongeval door de dronkenschap. De deskundige is er inderdaad van overtuigd dat de auto volledig op de rijbaan reed wanneer hij in aanraking kwam met twee voetgangers die de ene van links naar rechts, de andere van rechts naar links de straat dwarsten ; de auto zou dan hoogstens aan 55 km. per uur hebben gereden. Hij noemt de openbare verlichting onvoldoende bij regenachtig en zwaar bewolkt weder en bij nat wegdek, weersomstandigheden die zich op het ogenblik van het ongeval voordeden.

Op grond van de expertise had de eerste strafrechter de autovoerder zelfs vrijgesproken van de betichting van onvrijwillige slagen en verwondingen.

De deskundige stelde zijn stelling op de plaats waar het rechterachterwiel tot stilstand kwam, op de ligging van de glasscherven, op de beschadigingen en op sporen op de wagons (schets 2, verslag) en op proeven ter plaatse (blz. 3, verslag).

Alhoewel de strafrechter nergens handelt over dit oorzakelijk verband en mogelijk de problematiek van de verhouding tussen de dubbele bestraffing en het oorzakelijk verband niet onder ogen heeft genomen, zijn er toch goede redenen om te denken dat ook hij in de mening verkeerde dat dronkenschap en ongeval los stonden van elkander. De strafrechter beperkt er zich toe volgende onvoorzichtigheden aan te halen : een snelheid behouden, die hij weliswaar niet overdreven, doch niet aangepast noemt ; teveel naar rechts te zijn uitgeweken ; over de dronkenschap aan het stuur wordt enkel gezegd dat het feit B « bewezen is gebleven » en de desbetreffende straf « rechtmatig is en dient behouden te worden ». Nergens komt de minste uitdrukkelijke toespelings voor op enig oorzakelijk verband tussen de dronkenschap en het ongeval. Voor een ongeval met drie slachtoffers, waaronder twee ernstig gekwetst waren, sprak de strafrechter toch maar een geldboete en een betrekkelijk kort verval uit, en liet hij de helft van de aansprakelijkheid ten laste van de slachtoffers.

Op deze gronden,

Het Hof,

Gelet op het artikel 24 van de wet van 15 juni 1935 ;

Alle andere conclusies verwerpend ;

Verklaart het hoger beroep ontvankelijk doch ongegrond en bevestigt het aangevochten vonnis in al zijn beschikkingen ;

Verwijst de appellante in de kosten van deze aanleg, begroot tot op heden in het geheel op 5.286 frank, waarvan 3.506 frank betaald door appellante en 1.780 frank betaald door geïntimeerde.

HOF VAN BEROEP TE LUIK.

5° Kamer. — 16 september 1969.

Voorzitter : M. Goffinet.

Raadsheren : MM. Alsteens en Meers

Adv. Gen. : M. Odeurs.

Advocaten : Mrs. Koninckx, Stas en Reard.

1. Schade en schadeloosstelling. — Materiële schade (rouw). — Begrafeniskosten. — Vervroegde uitgave.
2. Materiële schade (overleving). — Kapitaal tot betaling rente, gevestigd door N.M.B.S. verhaalbaar tegen derde verantwoordelijke.

1. Begrafeniskosten zijn een schuld der nalatenschap en

zijn slechts verhaalbaar tegen de 3e verantwoordelijke in de mate zij een vervroegde uitgave uitmaken.

2. Het door de N.M.B.S. gevestigd kapitaal tot betaling der rente aan de weduwe van het slachtoffer is verhaalbaar tegen de derde verantwoordelijke in de mate dat het gevorderd bedrag niet hetgeen de weduwe in gemeen recht zou ontvangen, overtreft.

O.M. Lisenborghs en N.M.B.S. t./ Van Opstal.

Gezien de regelmatige hogere beroepen tijdig tegen voormeld vonnis aangetekend alsmede het incidenteel beroep door de burgerlijke partij Liesenborghs Maria Josephina bij middel van besluiten voor het Hof ingesteld;

Overwegende dat de verjaring der publieke vordering hoofdens de samenhangende overtredingen van het Verkeersreglement tijdig onderbroken werd door de beroepsakte van het Openbaar Ministerie in eerste aanleg, de dato 12 oktober 1967, de feiten dagtekenend van 29 december 1966;

Overwegende dat ingevolge het onderzoek voor het Hof gevoerd, de ten laste van beklaagde gelegde feiten, bewezen gebleven zijn;

Overwegende dat beklaagde zijn schuld niet betwist;

Overwegende dat de te zijnen laste uitgesproken straffen wettelijk zijn doch niet in evenredigheid met de ernst der feiten; dat de gepaste strafmaat in het beschikking gedeelte van onderhavig arrest zal aangestipt worden;

Overwegende dat de eerste Rechter terecht de ganse verantwoordelijkheid in de gevolgen van het ongeval ten laste van beklaagde gelegd heeft;

Overwegende dat, op burgerlijk gebied, de beslissing van de eerste Rechter nog enkel aangevochten wordt voor wat betreft de eis der burgerlijke partij Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen nopens de terugvordering der begrafeniskosten en het gevestigd kapitaal, en voor wat betreft de eis der burgerlijke partij Liesenborghs Maria Josephina, nopens de vergoeding wegens pensioenverlies en de derving aan bijverdiensten.

1. Eis der N.M. der Belgische Spoorwegen :

Overwegende dat begrafeniskosten een schuld der erfenis uitmaken. Dat zij slechts verhaalbaar zijn tegen de dader van het schadeberokkenend feit in zoverre zij een vervroegde uitgave uitmaken;

Overwegende dat het slachtoffer op het ogenblik van het ongeval 52 jaar oud was. Dat naar luidt de sterftetafels van Dillaerts het nog op een vermoedelijke levensduur van 21 jaar mocht tellen; dat derhalve de huidige waarde van de begrafeniskosten, in casu 16.558 frank die slechts binnen 21 jaar betaalbaar zouden zijn, de som van 16.558×0.3968 of 6.750 frank bedraagt;

Overwegende dat het door de N. M. der Belgische Spoorwegen gevestigd kapitaal tot betaling der rente aan de weduwe van het slachtoffer verhaalbaar is tegen de dader van het schadeberokkenend feit, in de mate dat het gevorderd bedrag niet hetgeen de weduwe in gemeen recht zou ontvangen, overtreft;

Overwegende dat deze burgerlijke partij de som van 784.758 frank vordert;

Overwegende dat rekening houdend met een jaarlijks basisloon van 206.676 Fr waarvan 1/3 voor eigen onderhoud of 137.784 Fr en met een lucratieve levensduur van 13 jaar, baanmachinisten pensioengerechtigd zijnde op 65 jarige ouderdom, het verlies aan inkomen der weduwe gekapitaliseerd aan 4,5 % de som van 137.784×0.6829 hetzij 1.334.148 frank bedraagt; dat derhalve de eis der N. M. der Belgische Spoorwegen volledig gegrond is; dat beklaagde niet kan gevolgd worden in zijn wijze van berekening der tussenkomst der N. M. der Belgische

Spoorwegen alwaar hij deze raamt op 30 % van het jaarlijks inkomen van het slachtoffer, na aftrek van 50 % voor eigen onderhoud, dan wanneer deze 30 % dienen berekend te worden op de totale jaarlijkse uit het arbeidskontraat voortspruitende verdiensten van het slachtoffer; dat beklaagde de twee totaal verschillende wijzen van berekening op basis van het gemeen recht en op basis van het arbeidsongeval samenvoegt en mengt, en het voordeligste uitputtende; dat geen ventilatie moet gebeuren vermits de weduwe verkozen heeft vergoed te worden op basis van het arbeidsongeval en zij, bijgevolg, in gemeen recht voor de materiele schade tot oppensioenstelling van haar overleden echtgenoot geen rechten meer doet gelden; dat ten overvloede, de uitbetalingen gedaan door de burgerlijke partij N. M. der Belgische Spoorwegen (vestiging van kapitaal) de vergoeding zijn van de schade door de weduwe geleden;

Overwegende dat de steuntoelage van 1.000 frank betaald werd ingevolge het statuut van de N. M. der Belgische Spoorwegen en deze, bij toepassing van artikel 209 van het Burgerlijk Wetboek, deze som mag terugvorderen;

Overwegende dat aldus aan de burgerlijke partij N. M. der Belgische Spoorwegen toekomt: $1.987 + 5.134 + 6.570 + 1.000 + 784.758$ of 799.449 frank.

2. Eis der burgerlijke partij Liesenborghs Maria Josephina :

Overwegende dat op zijn 65 jarige ouderdom, het slachtoffer pensioengerechtigd zou geweest zijn op voet van 143.500 frank per jaar;

Overwegende dat de weduwe van het slachtoffer aanspraak maakt op vergoeding wegens:

a) het verlies aan inkomen dat zij ondergaat in het verschil tussen enerzijds het jaarlijks pensioen dat het slachtoffer zou ontvangen hebben verminderd met de kosten voor eigen onderhoud en, anderzijds, de jaarlijkse rente van 60.000 frank die ze nu bekomt;

Overwegende dat de jaarlijkse rente aan de weduwe van het slachtoffer van een arbeidsongeval, verschuldigd ingevolge de bepalingen van artikel 4/2° der samengeordende wetten op de vergoeding der schade spruitende uit arbeidsongevallen en berekend op 30 % van de jaarlijkse verdiensten van het slachtoffer, en de schadevergoeding verschuldigd aan deze weduwe door de dader van het schadeberokkenend feit, berekend op basis van de jaarlijkse verdiensten van het slachtoffer op het ogenblik van het ongeval, onder aftrek van de kosten voor eigen onderhoud en met inachtneming van zijn vermoedelijke lucratieve levensduur, twee wijzen daarstellen van berekening van een en dezelfde schade;

Dat artikel 19 alinea 4 der samengeordende wetten op de vergoeding der schade spruitende uit arbeidsongevallen, vervangen door artikel 10/1° der wet van 10 juli 1951, de cumulatie verbiedt van de vergoedingen van gemeen recht met de op forfaitaire wijze berekende vergoedingen zodra beide vergoedingen het herstel beogen van dezelfde schade (Cassatie 25 mei 1959 - Pas. 1959/1 bld. 968);

Dat derhalve dit gedeelte van de eis der burgerlijke partij niet gegrond is;

b) wegens verlies aan bijverdiensten die het slachtoffer, ware het in leven gebleven, na zijn oppensioenstelling had kunnen verdienen, dan wanneer beklaagde opwerpt dat dit verlies deels gecompenseerd is door de jaarlijkse rente van 60.000 frank;

Overwegende dat de uitkering der jaarlijkse rente haar oorzaak vindt in het arbeidskontraat dat het slachtoffer aan de N. M. der Belgische Spoorwegen verbond; dat de bijverdiensten die de man, zo hij in leven gebleven ware

had kunnen verwerven, niet hun oorzaak vinden in het arbeidskontraat; dat zij de uitslag zijn van een activiteit vreemd aan gezegde arbeidsovereenkomst; dat derhalve de verdwijning van gezegde inkomsten niet vergoed worden door de jaarlijkse uit te keren rente;

Overwegende dat, rekening houdende met een physiologische levensduur van het slachtoffer, na zijn oppensioenstelling, van nog een achttal jaren en rekening houdende met een aftrek van 40 % voor eigen onderhoud op dat ogenblik, dit verlies ex aequo et bono op 80.000 frank mag bepaald worden; dat deze schade nochtans slechts zou ontstaan binnen 13 jaar en derhalve beklaagde aan de burgerlijke partij althans verschuldigd is 80.000 x 0.5643 of 45.144 frank;

in openbare zitting en uitspraak doende op tegenspraak;

Gelet op de in het bestreden vonnis aangehaalde wetsbepalingen en op artikelen 24 der Wet van 15 juni 1935 en 140 der Wet van 18 juni 1869;

Ontvangt de beroepen en het incidenteel beroep;

Bekrachtigt het bestreden vonnis behalve voor wat de straf aangaat;

Het dienaangaande hervormende en uitspraak doende met eenparige stemmen: veroordeelt beklaagde voor al de feiten samen tot een gevangenisstraf van zes maand en een geldboete van 200 frank, gebracht op 4.000 Fr. of 1 maand vervangende gevangenzitting, met behoud van de door de eerste Rechter gegunde opschorting voor de hoofdgevangenisstraf alleen;

Verder op gewone wijze recht sprekende:

Veroordeelt beklaagde tot de beroepskosten der openbare vordering, begroot op de som van 882 frank en inbaar bij de lijfswang door de eerste Rechter uitgesproken;

Uitspraak doende op burgerlijk begied en het bestreden vonnis verbeterende: veroordeelt beklaagde te betalen, ten titel van schadevergoeding, aan de burgerlijke partij Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen de som van 799.449 frank en aan de burgerlijke partij Liesenborghs Maria Josephina de som van 45.144 frank, met de wettelijke intresten op deze sommen zoals door de eerste Rechter beschikt en de beroepskosten jegens de beide burgerlijke partijen;

Wijst de burgerlijke partijen af van het meer gevorderde.

NOOT: Een voorziening in Cassatie tegen dit arrest werd verworpen door arrest van 24 maart 1969.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer Bis. — 19 mei 1969.

Voorzitter: Mevr. Deloof.

Rechters: Mevr. De Mol - Sans en M. Kiebooms.

Advocaten: Mrs. J. Diercxsens en Leclef.

Aansprakelijkheid. — Kapper. — Haarspoeling. — Eczemateuze letsels. — Geen stelling bewijs van fout van de kapper. — Niet aansprakelijk.

Nadat een kapper bij een cliënte een haarspoeling had toegepast ondervond de cliënte het bestaan van eczemateuze letsels en schreef deze toe aan een fout van de kapper.

De eerste rechter, steunende op een deskundig verslag, nam de aansprakelijkheid van de kapper aan.

De Rechtbank van beroep is van oordeel dat buiten de mogelijke oorzaken van de letsels aangegeven door

de gerechtsdeskundige, verschillende andere oorzaken zich kunnen voordoen.

De kapper die een haarspoeling toepast waarborgt niet de volledige veiligheid voor zijn cliënte. Hij heeft slechts de verplichting de haarspoeling toe te passen volgens de regelen van de kunst en zonder foutieve gedragingen.

De Rechtbank verwerpt de aansprakelijkheid van de kapper voor de redenen, uiteengezet in het vonnis.

Sassen en N.V. De Vaderlandse t./ Biernath
en Van de Weerd.

Overwegende dat het beroep tijdig werd ingesteld en regelmatig is naar de vorm;

Overwegende dat de eis van eerste gedaagde in hoger beroep behoorlijk gemachtigd door tweede gedaagde er toe strekt schadevergoeding te bekomen op grond van art. 1382 B.W. en volg. van eerste eiser in hoger beroep in zijn hoedanigheid van kapper wegens zijn persoonlijke fout of deze van zijn aangestelde, naar aanleiding van eczemateuze letsels waarvan eerste gedaagde in hoger beroep het slachtoffer was na een haarspoeling;

Dat tweede eiseres in hoger beroep slechts in gemeenverklaring van het vonnis geroepen werd;

Overwegende dat de eerste rechter steunende op een geneeskundig deskundig verslag van Dr. Eyckmans, door een bevel in kortgeding benoemd, eerste eiser in hoger beroep veroordeelde tot een deel der gevraagde schadevergoeding en het vonnis gemeen verklaarde aan tweede eiseres in hoger beroep, verzekeraarster van eerste eiser in hoger beroep; dat tweede eiseres in hoger beroep geen bepaalde grieven meer uit tegen de gemeenverklaring;

Overwegende dat beide eisers in hoger beroep tegen het vonnis a quo aanvoeren dat het ten onrechte de verantwoordelijkheid van eerste eiser in hoger beroep weerhouden heeft zonder dat een bepaalde fout in zijn hoofd bewezen werd; dat de besluiten van de deskundige in kortgeding niet doorslaggevend zijn en slechts veronderstellingen opperen; dat een tegenverslag van Dr. Hutsebaut, buiten de door de gerechtsdeskundige mogelijke oorzaken van de letsels, verschillende andere mogelijke oorzaken vooropstelt die iedere fout van de kapper uitsluiten;

Overwegende dat vooreerst dient opgemerkt dat de eis uitsluitend steunt op de burgerlijke verantwoordelijkheid voorzien door art. 1382 B.W. en volg.; dat nl. geen enkele inbreuk op een beperkend gebruik van giftige produkten ingeroepen wordt;

Dat gewoonlijk door de rechtspraak wordt aangenomen dat de verplichting van de kapper die een haarverving uitvoert op zichzelf de volledige veiligheid van het slachtoffer niet waarborgt (obligation de résultat), maar slechts de verplichting inhoudt het verven te doen volgens de regelen der kunst en zonder foutieve gedragingen (Novelles V° Respons. civ., 900-901); dat dienvolgens de fout van de kapper dient bewezen te worden in geval van schadelijke gevolgen van de behandeling;

Overwegende dat het feit vaststaat en door het verslag van Dr. Eyckmans en aangenomen door Dr. Hutsebaut, dat de zwellingen, erupties van de huid en haaruitval waarover het slachtoffer zich beklagt werkelijk het gevolg zijn van de haarspoeling door eerste eiser in hoger beroep op haar uitgevoerd op 20 februari 1968, gezien de localisatie van de letsels en de chronologie der feiten;

Overwegende evenwel dat de deskundige toegeeft dat volgens sensibilisatietesten door hem uitgevoerd met de door eerste eiser in hoger beroep aangeduide produkten, gedaagde in hoger beroep (sub 1) niet overgevoelig was aan deze produkten; dat de produkten op zichzelf niet schadelijk of verboden zijn;

Dat de deskundige, gezien de niet betwistbare letsels en

het niet betwistbaar feit door gedaagde in hoger beroep toegegeven dat zij al jaren cliënte was van het kappers-salon en dezelfde haarspoeling onderging, als waarschijnlijk vooropzet dat ofwel een ander produkt werd gebruikt ofwel het produkt slecht toegepast werd;

Overwegende dat Dr. Hutsebaut laat opmerken dat indien het inderdaad mogelijk is dat een op zichzelf onschadelijk produkt schadelijk kan worden bij te hevige concentratie, het ook niet uitgesloten is dat een cliënt die gedurende jaren niet allergisch was op het produkt op een zeker ogenblik wel abnormale gevoeligheid zou vertonen, hetzij door speciale physiologische omstandigheden, hetzij door een stilaan optredende sensibilisatie na een periode van ongevoeligheid; dat Dr. Hutsebaut daarenboven laat opmerken dat een negatieve test (zoals door de deskundige uitgevoerd) geen volledige zekerheid geeft; dat bij een gewone proefstest een histamineproef zou dienen gevoegd;

Overwegende dat indien het gebruikelijk is van de kapper te eisen dat hij een verfprodukt niet zou toepassen op een cliënte zonder voorafgaandelijke huidtesten zoals op de gebruiksaanwijzing van de produkten door de fabrikant gewoonlijk aangeduid, het niet in de gebruiken ligt daarenboven een histamineproef op te leggen; dat daarenboven indien deze test bij een eerste verving geëist wordt het niet geboden is deze proef bij iedere haarspoeling te herhalen;

Dat het niet bewezen is dat de kapper een ander produkt zou gebruikt hebben dan gewoonlijk en zoals aan de deskundige getoond; dat de kwade trouw niet mag vermoed worden noch de fout die erin zou bestaan een abnormale concentratie gebruikt te hebben;

Dat de kapper niet verantwoordelijk kan staan voor de tijdelijke abnormale gevoeligheid van de cliënte noch voor een plots overkomende verhoogde overgevoeligheid;

Dat het voorzichtig verslag van Dr. Eyckmans de hypothesen van Dr. Hutsebaut niet uitsluit; dat nl. door hem niet nagegaan werd met de histamineproef of de patiënte definitief allergisch aan het produkt geworden is;

Overwegende dat het van algemene bekendheid is dat haarverfprodukten in zekere gevallen schadelijk kunnen zijn en dat er dus een minstens gedeeltelijk aanvaard risico bestaat bij het aanvragen van deze behandeling;

Dat de verantwoordelijkheid van eerste eiser in hoger beroep niet kan weerhouden worden zolang geen fout in zijn hoofd bewezen wordt of minstens bewezen wordt dat de schade geen andere oorzaak kan hebben dan een of andere fout; dat desaan gaande een zeer ernstige twijfel heerst;

Om deze redenen:

De Rechtbank, zetelend in hoger beroep, rechtende tegensprekelijk, na erover beraadslaagd te hebben, alle andere en verdere besluiten verwerpende;

Verklaart het beroep ontvankelijk en gegrond;

Doet het bestreden vonnis te niet en opnieuw rechtdoende: Wijst de eis af tegen beide eisers in hoger beroep;

Verwijst eisers in hoger beroep in de kosten van beide aanleggen, begroot door de eerste rechter in eerste aanleg, en in beroep op 1.840 F.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE DENDERMONDE

1e Kamer. — 18 april 1968.

Voorzitter: M. Rollier.

Rechters: M.M. Mosselman en Matthys.

Openbaar ministerie: M. Cordemans.

**Bewijs in burgerlijke zaken — Buitengerechtelijke beken-
tenis — Beoordelingsbevoegdheid van de rechtbank.**

Er kan geen voldoende bewijskracht gehecht worden aan een als buitengerechtelijke bekentnis aangehaalde brief, wanneer de omstandigheden van de zaak tot wantrouwen stemmen en de inhoud van de brief voor tweeërlei interpretatie vatbaar is.

Dessoy Frères t./ De Smedt.

Overwegende dat de vordering van aanlegster, ingeleid bij geboekt exploit dd. 10 september 1965 van gerechtsdeurwaarder Aimé Van Puyvelde, met standplaats Sint Niklaas-Waas, ertoe strekt verweerder te horen veroordelen tot betaling van een bedrag, groot 16.000 fr., met de gerechtelijke interesten, uit hoofde van een levering van 4.715 m2 vlechtwerk met staaldraad in rollen, die zij in augustus 1944 ten behoeve van verweerder zou hebben uitgevoerd;

Overwegende dat verweerder voorhoudt niets verschuldigd te zijn aan aanlegster;

Overwegende dat aanlegster tot staving van haar eis drie ontvangstbewijzen (leveringsbons) dd. 19 augustus 1944, 21 augustus 1944 en 22 augustus 1944 overlegt, betrekkelijk de levering van onderscheidenlijk 200, 195 en 193 «matten»; dat de onder deze leveringsbons voorkomende handtekeningen klaarblijkelijk niet geplaatst werden door verweerder, die tevens voorhoudt dat deze bons niet ondertekend werden door een van zijn personeelsleden;

Overwegende dat aanlegster niet in staat is een gezegd afschrift over te leggen van de factuur, die zij beweert in augustus 1944 aan verweerder te hebben toege-
stuurd; dat zij aanvoert dat deze faktuur zoek is geraakt;

Dat het bovendien op zijn minst eigenaardig voorkomt dat aanlegster naderhand betrekkelijk de beweerde leveringen een geantidateerde en ongezegelde faktuur heeft opgemaakt op naam van de genaamde Frans De Smedt, broeder van verweerder;

Overwegende dat het aan de Rechtbank verboden is uitspraak te doen over een vordering tot betaling van leveringen, die niet gefactureerd zijn en waarop de met het zegel gelijkgestelde taxes niet gekweten zijn; (art. 46 van het Wetboek van de met het zegel gelijkgestelde taxes; Rb. van Koophandel Brussel 23/11/1966 R.W. 1966/67 kol. 1187);

Overwegende dat verweerder na de bevrijding werd aangehouden en in de gevangenis verbleef tot september 1947; dat al zijn goederen wegens economische collaboratie onder sekwestre werden geplaatst; dat in deze omstandigheden niet veel waarde kan worden gehecht aan het schrijven van 24 september 1947, uitgaande van verweerder, waarin deze aan aanlegster mededeelde dat al zijn onbetaald gebleven rekeningen op de dienst van het sekwestre berustten en dat hij met deze dienst in onderhandeling was teneinde aanlegster «zo mogelijk te voldoen»;

Dat immers de stelling van verweerder aannemelijk voorkomt, daar waar hij beweert dat dit schrijven niet als een buitengerechtelijke bekentnis mag worden beschouwd, daar hij met de inhoud van dit schrijven enkel heeft bedoeld dat hij bereid was aanlegster te voldoen, indien uit de boekhoudkundige gegevens, in het bezit van het sekwestre, moest blijken dat hij nog enig bedrag aan aanlegster verschuldigd was;

Dat in dit verband dient aangestipt dat verweerder deze brief aan aanlegster richtte toen hij pas uit de gevangenis ontslagen was en nog niet de gelegenheid had gehad bij de Dienst van het Sekwestre navraag te doen nopens deze aangelegenheid; dat het begrijpelijk is dat een handelaar, na een onafgebroken verblijf van drie jaren in de gevangenis, zich geen voldoende rekenschap meer kan geven over mogelijke leveringen, die drie jaren te voren zouden hebben plaats gehad;

Overwegende dat het ook tot wantrouwen stemt dat aanlegster zich nooit tot de Dienst van het Sekwester heeft gericht om langs deze Dienst betaling te bekomen van de beweerde schuldvordering;

Overwegende dat de Rechtbank in deze omstandigheden van oordeel is dat er geen voldoende bewijskracht kan worden gehecht aan de als buitengerechtelijke bekentenis ingeroepen brief dd. 24 september 1947, waarvan de inhoud tevens voor tweeërlei interpretatie vatbaar is; (Kluyskens, Verbintenissen nrs. 332-333); dat de vordering dan ook ongegrond voorkomt;

*Om deze redenen,
De Rechtbank,*

alle verdere en tegenstrijdige besluiten verwerpende, ontvangt de vordering van aanlegster, doch verklaart deze ongegrond en wijst deze af;

Legt de kosten ten laste van aanlegster.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE IEPER **rechtdoende in zaken van koophandel**

11 september 1968.

Voorzitter: M. Talpe.

Rechters: M.M. Verbeke en Couckuyt.

Advocaten: Mrs. Peene en Delobel.

Voorrechten. — Advocaat die voor de gefailleerde de veroordeling van een schuldenaar had bekomen. — Gerechtskosten. — Kantoorkosten. — Honorarium.

Een advocaat had ten gunste van zijn cliënt, thans failliet, de veroordeling van een schuldenaar bekomen; de door de schuldenaar betaalde sommen zijn geconsigneerd.

Voor de door hem voorgeschoten gerechtskosten heeft de advocaat het voorrecht van de gerechtskosten.

Zijn kantoorkosten zijn bevoorrecht op grond van art. 20, 4° hypotheekwet (bewaring van de zaak). Dit geldt niet voor zijn honorarium: het honorarium is de vergoeding voor de gepresteerde intellectuele arbeid, maar betreft geen door de advocaat gemaakte kosten, hoewel die intellectuele arbeid de gefailleerde ten goede kwam en de boedel er profijt uit haalt: alle schuldverordeningen steunen immers op een tegenprestatie ten voordele van de gefailleerde waarvan de boedel veelal profiteert, doch zonder dat de schuldeiser daarom een voorrecht heeft.

Faillissement Vema t./ Mr. V.

Overwegende dat de oorspronkelijke schuldvordering van eiser 54.755 fr. beliep waarvoor opnemings in het bevoorrecht passief werd gevorderd bij toepassing van artikel 20/4° der wet op de voorrechten, onder voorbehoud en van alle andere;

Overwegende dat eiser bij besluiten gedateerd 23-4-1958 zijn schuldvordering herleidde tot 34.341 fr. en eindelijk bij besluiten van 21-5-1958, nog 28.452 fr. vordert;

Overwegende dat de betwisting thans alleen nog het voorrecht betreft dat producent vordert voor gans zijn schuldvordering

dat hij zich thans ook steunt op artikel 17 der wetten van 18 december 1851 op de voorrechten voor wat een gedeelte der vordering betreft, nl. 15.426 fr. voor gerechtskosten;

Overwegende dat de curator inroept dat de schuldeiser gebonden is door zijn ingediende verklaring en aldus artikel 17 niet meer kan inroepen bij besluiten;

Overwegende dat, waar kan betwist worden of de ingediende schuldvordering een gerechtelijk contract uitmaakt, het terzake nochtans vaststaat dat deze schuldvordering

niet wordt uitgebreid, doch dat het alleen gaat om een nader bepalen van de artikels waarop het ingeroepen voorrecht steunt;

Overwegende dat de schuldeiser bij besluiten geldig alle argumenten kan inroepen ter verrechtvaardiging van het ingeroepen voorrecht;

dat dit hier zoveel te meer het geval is daar bij het indienen der schuldvordering, alle voorbehoud werd gemaakt;

Overwegende dat de teruggevorderde som aan gerechtskosten gediend heeft om namens de gefailleerde schadevergoeding te vorderen van een harer beheerders;

dat deze laatste veroordeeld werd om aan gefailleerde 107.500 frank te betalen met een/derde der gerechtskosten, wat ook werd betaald en thans geconsigneerd is;

dat deze gelden ten goede komen aan de massa, die trouwens ook geniet van de terugbetaling van een gedeelte der gedane gerechtskosten door de beheerder die daartoe werd veroordeeld;

Overwegende dat het ingeroepen voorrecht van artikel 17 aldus zeker toepasselijk is;

Overwegende dat het er thans nog alleen op aan komt na te gaan of het overige der schuldvordering bevoorrecht is op grond van artikel 20,4° der wet op de voorrechten en hypotheeken;

dat dus dient nagegaan of het hier gaat om kosten gemaakt voor het behoud van de zaak;

Overwegende dat de uiteindelijke schuldvordering van eiser steunt op de door de Raad van de Orde getaxeerde staat;

dat deze staat 5.000 fr. vermeldt voor bureelkosten;

dat deze som, die werkelijke kosten betreft gemaakt om van de beheerder de ingevorderde, thans geconsigneerde, som voor gefailleerde te bekomen, aldus zeker kan worden aangezien als gedaan voor het behoud van het uitgeoefende recht op schadevergoeding;

dat hierop dan ook artikel 20,4° voormeld van toepassing is;

Overwegende dat het saldo der schuldvordering, nl. 28.452 fr. min 15.426 fr. min 5.000 fr. = 8.026 fr. zuiver ereloon is;

Overwegende dat het ereloon van de advocaat de vergoeding is van de intellectuele arbeid door hem gepresteerd, waardoor in casu gefailleerde in het bezit kwam van de schadevergoeding haar door de rechter toegekend;

dat, hoewel die intellectuele arbeid aldus aan gefailleerde ten goede kwam en de massa er profijt uithaalt, dit nochtans geen kosten betreft door producent gemaakt;

dat alle ingediende schuldverordeningen steunen op een tegenprestatie ten voordele van de gefailleerde waarvan de massa veelal profiteert doch zonder dat de schuldeiser daarom van een voorrecht geniet;

dat schuldeiser daarvoor dan ook geen aanspraak kan maken op enig voorrecht.

.....

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ST.-NIKLAAS

1e Kamer. — 7 oktober 1969.

Voorzitter: M. Neirinckx.

Referendaris: M. Cloquet.

Advocaat: Mr. Joos.

Gerechtskosten. — Vergoeding voorzien door art. 1.022 G.W. — Verstek. — Vergoeding dient niet gevraagd, doch van ambtswege toegekend.

De vergoeding voorzien door art. 1022 G. W. dient wel gevraagd te worden wanneer de partijen schriftelijke besluiten nemen.

Wanneer het echter een vonnis bij verstek betreft, zonder neerlegging van schriftelijke besluiten dient deze vergoeding niet speciaal gevraagd te worden, doch van ambtswege door de Rechter toegekend.

N.V. Dupartail t./ De Geest.

Overwegende dat eisende partij verschenen is door haar raadsman Mr. R. Joos, advocaat te Sint-Niklaas; dat verweerder niet verschenen is noch iemand voor hem;

Herzien het vonnis van 10 juni 1969 waarbij verweerder provisioneel veroordeeld werd om aan eiseres te betalen de som van 24.000 frank;

Overwegende dat de vordering oorspronkelijk strekte tot de betaling van: 1) 25.806 fr. uit hoofde van fakturen; 2) 5.161 fr. uit hoofde van verhogingsbeding; 3) de gerechtelijke interesten en de kosten van het geding;

Overwegende dat eiseres verklaart te verzaken aan het verhogingsbeding; dat zij thans de veroordeling vraagt van verweerder voor het saldo, zijnde 25.806 fr. — 24.000 fr. of 1.806 fr., met de gerechtelijke interesten en kosten;

Overwegende dat de vordering aldus herleid, echt en gegrond voorkomt, voor zover er hierover kan geoordeeld worden in de ontstentenis van elke tegenspraak;

Overwegende dat de kwestie zich voordoet of de vergoeding voorzien bij artikel 1022 van het G.W. al dan niet speciaal dient gevraagd te worden om te worden toegekend;

Overwegende dat zij wel dient gevraagd te worden wanneer de partijen schriftelijke besluiten nemen (artikel 1021 G.W.);

Overwegende dat de vergoeding integendeel niet apart dient gevraagd te worden wanneer het betreft een vonnis bij verstek zonder neerlegging van schriftelijke besluiten;

Overwegende dat de vergoeding dan van ambtswege door de rechter dient toegekend te worden;

Overwegende dat gezegde vergoeding forfaitair is en niet vatbaar voor aanpassing door de rechter krachtens het K.B. van 12 september 1969 zelf, dit is wat betreft de rechtbanken van koophandel:

a) hetzij uit hoofde van de vermenigvuldiging door het aantal in het gelijk gestelde partijen die door een advocaat bijgestaan worden en een eigen belang hebben;

b) hetzij uit hoofde van de verdubbeling wanneer het geschil 100.000 fr. te boven gaat;

c) hetzij uit hoofde van toevoeging van 500 fr. omwille van een van de incidentele procedures voorzien door artikel 4 van het K.B.;

d) hetzij uit hoofde van de toevoeging van de forfaitaire vergoeding van 500 fr. in de gevallen voorzien door artikel 5 van het K.B.;

e) hetzij uit hoofde van de vermindering tot de helft van 1.000 fr. wanneer de rechtbank van koophandel beslist bij vonnis in laatste aanleg voor een geschil van minder dan 10.000 fr.;

Overwegende dat het artikel 1022 van het G.W. oorspronkelijk bedacht was als stellende het recht tot vergoeding welke diende gevraagd te worden. (Verslag van de koninklijke commissaris 1964, blz. 394);

dat volgens de tekst van de Commissies van de Senaat (zie verslag van de heer senator C. Baek, algemeen verslaggever, zitting 1964-65, document 170, blz. 156-157), er dan nog sprake was van sommen welke « toegekend worden of kunnen worden »;

Overwegende dat de tekst zoals hij door de Kamers werd gestemd voormeld alternatief niet weerhouden heeft en louter spreekt van het tarief « van de sommen die door de rechter worden toegekend als invorderbare kosten... »;

Overwegende dat iedere partij die de veroordeling vordert van de andere partij in de gerechtskosten, derhalve dient geacht te worden de toepassing te vragen van het

tarief voorzien bij het K.B. van 12 september 1969;

dat gezegde vergoeding verschuldigd is door de partij die in het ongelijk wordt gesteld zelfs indien haar verweer geen roekeloos of tergend karakter vertoont;

Overwegende dat de vergoeding in onderhavig geval beloopt: 1.500 fr.;

dat het totaal van de gerechtskosten derhalve bedraagt:

a) begroot:	1.726 fr.
b) vergoeding (art. 1022)	1.500 fr.
	3.226 fr.

Om deze redenen,

de Rechtbank, gelet op artikels 2 en 30 tot 42 van de wet van 15 juni 1935, die nageleefd werden;

Verleent akte aan eiseres dat zij verzaakt aan het verhogingsbeding;

Vonnissende bij verstek, in voortzetting van de zaak en bij eindbeslissing, verwijst verweerder aan eiseres te betalen — boven de reeds uitgesproken veroordeling van 24.000 fr. — de som van 1.806 fr., met de gerechtelijke interesten;

Verwijst verweerder in de kosten van het geding tot heden begroot op 3.226 fr. (1.726 fr. + 1.500 fr.), hierin zijnde nog niet begrepen de kosten van registratie, afschrift of uitvoering van dit vonnis.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE TONGEREN

4 oktober 1968.

Voorzitter : M. Driessen.

Rechters : MM. Toppet en Spaas.

Advocaten : Mrs. Knops en Raymaekers.

Wildschade. — Aansprakelijkheid. — Vereisten.

De aansprakelijkheid van de houder van het jachtrecht bestaat enkel indien hij een abnormale hoeveelheid wild gedooft en deze abnormale hoeveelheid te wijten is aan zijn fout, fout die enkel wordt vermoed indien hij toegelaten heeft dat het wild zich op een opgedreven wijze vermenigvuldigt, of indien hij niet het nodige en mogelijke heeft gedaan om de overtalrijkheid van het wild te beletten.

Burggraaf le Hardy de Beaulieu t./ Robijns-Creten.

Gezien de stukken van de bundel en in hoofdzaak de expeditie van het bestreden vonnis i.d. 8.12.1967 tegen sprekelijk tussen partijen door de heer Vrederechter van het kanton Borgloon geveeld;

Overwegende dat de oorspronkelijke eis strekt tot de veroordeling van verweerder, thans beroeper, in betaling van 30.000 fr. als herstel van wildschade; dat in de loop der debatten is gebleken dat die schade uitsluitend door hazen en in gene mate door konijnen werd veroorzaakt.

Overwegende dat de eerste rechter bij tussenvonnis van 9.6.1967 de Heer Jos Fouwé, landbouwkundige te Tongeren, aanstelde tot deskundige met opdracht « na te gaan van waar het wild kan komen dat de schade veroorzaakt heeft, de schade aan de aanplanting te bepalen en na te gaan welke voorzorgen de aanlegger, thans beroeper, heeft genomen om zijn plantage te beschermen »;

Overwegende dat de deskundige in zijn verslag oordelend naar de sporen van hazen nagelaten in de lichte grond rond de plantage en het hazenmest zich bevindend op een perceel gelegen tussen de twee onderzochte plan-

terijen van aanlegger op welk perceel witloof werd geooid waarvan de hazen het loof zeer graag lusten, besluit :

1) dat er «meerdere hazen» zijn in de omliggende velden ;

2) dat schade werd veroorzaakt door de hazen die zich in de omgeving bevinden ;

3) dat de eigenaar, oorspronkelijke aanlegger, rond zijn aanplantingen draadafsluitingen plaatste omdat hij wist dat er wild in de omgeving aanwezig was en dat hij, nadat hij ondervonden had dat die oorspronkelijke beschutting niet toereikend was, dezelfde heeft verhoogd ;

4) dat hij de schade heeft beraamd op 24.350 fr. voor wat de appelaanplanting betreft en op 4.590 fr. wat de perenaanplanting aangaat ;

Overwegende dat de eerste rechter in zijn bestreden vonnis op basis van het voorgaande de schatting der schade overdreven acht, het grootste deel der aansprakelijkheid ten laste legt van de oorspronkelijke aanlegger omdat hij de door deze genomen voorzorgen onvoldoende acht en dat hij de oorspronkelijke eiser veroordeelt tot een schadevergoeding van 12.000 fr. ;

Overwegende echter dat aan de hand van de elementen van de bundels niet kan worden uitgemaakt :

1) of er hazen in de plantage aanwezig waren toen de aanlegger de eerste draadafsluiting plaatste ; 2) welke de verhouding is tussen het getal van de aangeknaagde bomen en het totaal van deze welke in de planterij staan ; 3) welke der partijen het jachtrecht bezit binnen de plan-

terijen ; 4) eindelijk of de hazen op het jachtterrein van beroeper overtalrijk zijn ;

Overwegende dat nochtans de rechtsleer en de rechtspraak over het algemeen trouw gebleven zijn aan of teruggekomen zijn tot de klassieke leer van de persoonlijke schuld als grondslag voor de aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad, die gesteund is op de artt. 1382, 1383 B.W., ook wat de wildschade betreft (zie o.m. Pauwels A.P.R. V° Wildschade nrs 74 en volgende met de overvloedige rechtsleer en rechtspraak) ;

Overwegende dat hieruit voortvloeit dat de aansprakelijkheid van de houder van het jachtrecht enkel bestaat indien deze een abnormale hoeveelheid wild gedooft en dat deze abnormale hoeveelheid te wijten is aan zijn fout, fout die enkel wordt vermoed indien hij toegelaten heeft dat het wild zich op een overdreven wijze vermenvuldigt, of indien hij niet het nodige en mogelijke heeft gedaan om de overtalrijkheid van het wild te beletten (De Page II, 1e Deel, 3° ed. Nr. 1017) ;

Overwegende dat terzake niet vaststaat dat de bestaande schade deze spruitend uit een normaal buurmanschap te boven gaat, noch dat de hazen in een abnormale hoeveelheid aanwezig zijn op het jachtterrein van beroeper ; dat daaruit voortspruit dat geen fout in zijn hoofdte kan worden weerhouden.

Overwegende dat het beroep van oorspronkelijke verweerder derhalve gegrond is en dat het incidenteel beroep als ongegrond dient verworpen ;

....

EUROPEES RECHT

Juridische Informatie nr. 14 van de Permanente Vertegenwoordiging van België bij de Europese Gemeenschappen

Wanneer tegenwoordig over het Europees Gemeenschapsrecht of eenvoudigweg over het Gemeenschapsrecht wordt gesproken bedoelt men hiermede een kompleks geheel van rechtsnormen die niet alleen vervat liggen in de artikelen van de Europese Verdragen van Rome en Parijs maar o.m. ook in het ontzaglijk en nog dagelijks aangroeiend geheel van akten die als verordeningen, richtlijnen en beschikkingen worden aangeduid.

Dat Europees recht dat zich in de nationale juridische rechtsorde van de Lid-Staten integreert, doch zijn eigen gemeenschapsnatuur bewaart, groeit dus aanhoudend aan en vervolmaakt zich voortdurend.

Het is verzekerd van een onvoorwaardelijke doeltreffendheid in alle Lid-Staten doordat het gemeenschappelijk uit een autonome en bestendige bron voortkomt en binnen deze gemeenschap een voorrang bezit op het nationale recht. Vele van deze gemeenschapsnormen hebben een rechtstreekse werking in de interne orde der Lid-Staten waardoor het de rechtsonderhorigen mogelijk wordt de eerbiediging ervan rechtstreeks voor de nationale rechtbanken op te eisen.

Ten opzichte van dit probleem der rechtstreekse toepasselijkheid is er een categorie akten waarvan de juridische natuur niet duidelijk in het E.E.G.-Verdrag is omschreven, namelijk de richtlijn, hetgeen derhalve tot uiteenlopende opvattingen aanleiding heeft gegeven.

In art. 189 al. 3 wordt een richtlijn verbindend genoemd ten aanzien van het te bereiken resultaat voor elke Lid-Staat waarvoor zij is bestemd, doch aan de nationale instanties wordt de bevoegdheid gelaten vorm en middelen te kiezen.

Deze tekst is niet erg precies en laat twijfel bestaan omtrent de al of niet rechtstreekse toepasselijkheid van

de richtlijn. Het Hof van Justitie heeft zich hierover tot op heden niet konkreet uitgesproken. Gezien het belang dat deze aangelegenheid kan hebben belichten we hierna achtereenvolgens het wezen en de inhoud van de richtlijn, de opvattingen met betrekking tot dezes rechtstreekse toepasselijkheid, en het arrest van 7 oktober 1968 van de Raad van State van België met de oplossing die daarin aan het gestelde probleem werd gegeven.

A. Wezen, inhoud en kenmerken van de richtlijn.

De richtlijn is één van de beslissingsvormen die zowel de Raad als de Kommissie kunnen nemen voor de vervulling van hun taak. Steunend op de bepalingen die in art. 189 van het E.E.G.-Verdrag (*) voorkomen en op hun onderlinge vergelijking menen we de richtlijnen als een soort kaderverordening te moeten omschrijven.

De richtlijn bevat de objectieven die moeten bereikt worden. Zij is verbindend voor de Lid-Staten tot wie de

(x) Artikel 189

Voor de vervulling van hun taak stellen de Raad en de Kommissie verordeningen en richtlijnen vast, geven beschikkingen en brengen aanbevelingen of adviezen uit, onder de in dit Verdrag vervatte voorwaarden.

Een verordening heeft een algemene strekking. Zij is verbindend in al haar onderdelen en is rechtstreeks toepasselijk in elke Lid-Staat.

Een richtlijn is verbindend ten aanzien van het te bereiken resultaat voor elke Lid-Staat waarvoor zij gestemd is, doch aan de nationale instanties wordt de bevoegdheid gelaten vorm en middelen te kiezen.

Een beschikking is verbindend in al haar onderdelen voor degenen tot wie zij uitdrukkelijk is gericht.

Aanbevelingen en adviezen zijn niet verbindend.

richtlijn is gericht. Voor de verwezenlijking ervan wordt aan diezelfde Lid-Staten de vrijheid gelaten van keuze naar vorm en middelen.

In deze optiek zullen de te bereiken resultaten door gaans elementen zijn van algemene strekking waaraan het verordenend karakter is toegekend. Het is evenwel niet uitgesloten dat de resultaten ook precies en welomschreven kunnen zijn.

Als we de inhoud van de richtlijnen even nader beschouwen dan zien we dat deze van een uiterste verscheidenheid is. De richtlijnen hebben betrekking op het verkeer van personen, diensten en kapitalen, het vrije goederenverkeer, de landbouw, de toenadering tot elkaar van de nationale wetgevingen, het vervoer, de fiskaliteit en de economische politiek.

Sommige richtlijnen zijn in hun voorschriften algemeen van inhoud en laten de Lid-Staten werkelijk vrij in hun keuze van toepassingsmodaliteiten en middelen. Enkele evenwel zijn zeer precies van inhoud zodat de uitvoeringsmaatregel van de nationale instanties woordelijk de tekst van de richtlijn dient over te nemen.

De richtlijn richt zich ook tot één, tot meerdere of tot alle Lid-Staten. Van de ruim honderd richtlijnen die tot op heden werden uitgevaardigd — ongeveer driekwart hiervan gingen uit van de Raad — richt zich de overgrote meerderheid tot alle Lid-Staten. De richtlijnen die slechts voor één of voor enkele van de Lid-Staten zijn bestemd gingen alle uit van de Commissie.

De wijze waarop de Lid-Staten de voorschriften van de richtlijnen op nationaal vlak nakomen verschilt volgens het grondwettelijk recht van de Lid-Staat. Om de verplichtingen van sommige richtlijnen na te komen zijn wetgevende initiatieven vereist vb. voor het nader tot elkaar brengen op grond van art. 100 van bepaalde wetgevingen. Voor de uitvoering van andere richtlijnen kan de uitvoerende macht de nodige bevoegdheid bezitten vb. betreffende het afleveren van verblijfsvergunningen.

In de richtlijn worden de Lid-Staten ook altijd verplicht de maatregelen die zij in uitvoering van de richtlijn nemen ter kennis te brengen van de Commissie. De richtlijn laat de Lid-Staten bovendien een tijdspanne om de uitvoeringsmaatregelen te nemen vb. 6 maanden vanaf de kennisgeving. Soms geeft zij de uiterste datum aan voor deze uitvoering vb. ten laatste op 1 januari 1970.

Uit het voorgaande blijkt ten slotte dat de richtlijnen in haast alle opzichten een grote verscheidenheid vertonen. Soms wekken hun teksten de indruk van traditionele inter-goevernemente overeenkomsten die men met de titel en de inkleding van richtlijn als zodanig in het gemeenschapsrecht heeft opgenomen. Andere richtlijnen zouden bijna evengoed verordeningen of beschikkingen kunnen zijn omdat de voorschriften die er in voorkomen precies gedetailleerd en volledig zijn. Deze verscheidenheid die men onder de richtlijnen aantreft is van grote betekenis bij het onderzoek naar de al of niet rechtstreekse toepasselijkheid van de richtlijnen. Dit vraagstuk wordt hierna in het bijzonder behandeld.

B. De rechtstreekse toepasselijkheid der richtlijnen.

Over de al of niet rechtstreekse toepasselijkheid van de richtlijnen zijn de opvattingen verdeeld. We geven hieronder de twee strekkingen die men aantreft weer.

1. De aanvankelijk meest aangenomen stelling was deze van de niet rechtstreekse toepasselijkheid der richtlijnen in het internationale recht. Het feit dat art. 189 al. 3 aan de nationale instanties de bevoegdheid laat vorm en middelen te kiezen doet de aanhangers van deze stelling besluiten dat de Lid-Staten tot wie de richtlijn is gericht in alle geval de nodige wetgevende of reglementaire maatregelen moeten nemen om de toepassing van de bepaling

van de richtlijn mogelijk te maken. De richtlijn is dus slechts een onrechtstreekse normatieve bron voor de partikulieren die hierin geen rechten kunnen putten, doch zich alleen op de nationale maatregel kunnen beroepen om hun recht op het te bereiken resultaat veilig te stellen.

Deze opvatting heeft dus, wat betreft de rechtstreekse toepasselijkheid, een volledige tegenstelling menen te zien tussen de bepaling van de richtlijn en deze van de verordening en de beschikking.

2. Deze ongenueanceerde stelling wordt echter steeds meer verlaten. Men neemt meer terecht aan dat art. 189 al. 3 niet uitdrukkelijk zegt dat de richtlijn niet rechtstreeks van toepassing is. De richtlijn is verbindend wat het te bereiken resultaat betreft en laat een keuzebevoegdheid voor de uitvoeringsmodaliteiten. In feite hangt het echter van het objektief dat wordt gesteld af of de nationale instanties hun bevoegdheid tot kiezen inzake vorm en middelen moeten, mogen of kunnen aanspreken. Men mag aannemen dat deze vrije keuze van de middelen en de vorm alleen geldt voor de gevallen waar er inderdaad middelen moeten aangewend worden en de mogelijkheid van diverse vormen aanwezig is. Als het verplichtend resultaat er voor de Lid-Staat alleen in bestaat iets niet te doen is het klaar dat er van een keuze van vorm en middelen geen sprake is. Er is ook geen reden om het rechtstreeks van toepassing zijn van een dergelijk voorschrift van een richtlijn in het interne recht van de Lid-Staat niet te aanvaarden. Dergelijke verplichtingen van iets niet te doen welke in bepaalde richtlijnen voorkomen vertonen overigens een volledige gelijkenis met de artikelen van het E.E.G.-Verdrag, o.m. de art. 12, 31, 53 en 95, welke het Hof van Justitie na een uitgebreide argumentatie rechtstreeks toepasselijk heeft verklaard in het interne recht der Lid-Staten.

De aanhangers van deze stelling beperken zich echter doorgaans niet tot het verdedigen van de rechtstreekse toepasselijkheid van de zo juist bedoelde verbodsbepalingen. Zij kennen hetzelfde karakter toe aan al de voorschriften in de richtlijnen die preciese welomschreven en volledige verplichtingen inhouden. De bepalingen van zulke richtlijnen verschillen inderdaad in wezen niet van deze van een verordening of een beschikking; de erin voorkomende verplichting is juridisch even volmaakt als deze van een verordening of beschikking zodat logischerwijze haar een gelijke werking in het interne recht van de Lid-Staat mag worden toegeschreven. Bijgevolg kan, volgens deze stelling, een partikulier zich ook op deze richtlijnen beroepen wanneer een Lid-Stat de voorgeschreven tijdspanne heeft laten verlopen zonder dat hij de verplichting van zulke richtlijn heeft ten uitvoer gelegd.

Deze stelling vindt ook steun in een paar arresten van het Hof van Justitie:

a) Het arrest in de samengevoegde zaken nrs. 16-17/62: Confédération nationale des Producteurs de fruits et légumes, en anderen tegen de Raad van de E.E.G., stelt vast dat bij de beoordeling van het rechtskarakter van een handeling van de Raad of de Commissie niet alleen de officiële benaming beslissend is maar dat in de eerste plaats met doel en inhoud van de handeling dient rekening te worden gehouden. In betrokken geval diende uitgemaakt te worden of de betrokken handeling als verordening of beschikking kon worden aangezien. Met dezelfde principiële stellingname als basis moet men de mogelijkheid aanvaarden dat bepaalde opgelegde verplichtingen die onder de betiteling en met de inkleding van richtlijn worden afgekondigd door hun inhoud en formulering wezenlijk een verordening uitmaken. Zij bezitten technisch-juridisch het karakter van verordening zodat

zij dezelfde werking als deze handeling hebben ten aanzien van het interne recht der Lid-Staten.

b) In het arrest 57/65: Firma Alfons Lütticke tegen Hauptzollamt te Saarlouis heeft het Hof van Justitie art. 95, al. 1 van het E.E.G.-Verdrag rechtstreeks toepasselijk verklaard. Het Hof heeft meteen dezelfde rechtstreekse toepasselijkheid toegeschreven aan art. 95 al. 3 vanaf de aanvang van de 2de etappe der overgangperiode (1 januari 1962). Welnu art. 95, al. 3 had aan de Lid-Staten de verplichting opgelegd de bepalingen die bij de inwerking-treding van het Verdrag bestonden en strijdig waren met het beginsel van art. 95 al. 1 af te schaffen of te herzien. Om dit resultaat te bereiken werden de Lid-Staten geen voorschriften opgelegd. Zij waren vrij in hun keuze van de middelen en de vorm terwijl de tijdsperiode voor de uitvoering duidelijk was gesteld.

De volstrekte analogie die men weervindt tussen de verplichting van art. 95, al. 3 en een richtlijn met een preciese welomschreven en volledige verplichting laat toe aan te nemen dat ook dergelijke richtlijnen als rechtstreeks toepasselijk in de interne rechtsorde der Lid-Staten moeten worden beschouwd.

Zodra de voorgeschreven tijdsperiode is verstreken, is zulke richtlijn van toepassing, ongeacht het feit of de nationale instanties de vereiste uitvoeringsmaatregel hebben genomen.

3. Uit al wat voorafgaat moeten wij tenslotte opmaken dat zolang het Hof van Justitie zich niet in concreto heeft uitgesproken er nog geen absolute rechtszekerheid bestaat inzake de rechtstreekse toepasselijkheid van de richtlijn. Men is echter meer en meer geneigd aan te nemen dat de richtlijnen die verplichtingen inhouden om iets niet te doen of zelfs positieve verplichtingen wanneer deze klaar, welomschreven en volledig zijn, van rechtstreekse toepassing zijn in het interne recht van de Lid-Staten.

In het teken van deze vaststelling belichten we hierna in 't kort het arrest van de Raad van State van 7 oktober 1968.

C. Arrest van 7 oktober 1968 van de Raad van State (3e Kamer) inzake G. Corveleyn tegen de Belgische Staat.

1. Grond van het geding.

Op 5 september 1965 kwam een Franse onderdane naar België en werd ingeschreven te Bruglette. Deze Franse onderdane was op 27 april 1964 om haar gedrag door de rechtbank van Rijsel veroordeeld tot een jaar gevang met uitstel en op 4 december 1964 had zij verbod gekregen gedurende 2 jaar in het département du Nord te verschijnen. Op 27 januari 1966 kreeg betrokkene een werkvergunning en een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister van het gemeentebestuur van Irchonwelz. Op 16 juni 1966 werd ze ingeschreven te Wevelgem. Op 19 augustus 1966 werd betrokkene op grond van art. 3, lid 3 van de wet van 28 maart 1952 bij Ministerieel Besluit uitgewezen om reden dat haar gedrag doet aannemen dat haar aanwezigheid schadelijk is voor de openbare orde.

Uit het dossier blijkt duidelijk dat de uitwijzingsmaatregel alleen gerechtvaardigd werd door de strafrechtelijke veroordelingen die betrokkene opliep in Frankrijk en niet door haar gedrag in België. Tegen de uitwijzing werd een verhaal ingediend voor de Raad van State.

2. Arrest van de Raad van State.

In het arrest wordt eerst het middel van machtsoverschrijding vanwege de Minister afgewezen. Daar de inschrijving in het vreemdelingenregister door het gemeen-

tebestuur Irchonwelz op een onregelmatige wijze geschiedde en de betrokkene geen geldige verblijfsvergunning bezat kon zij bij Ministerieel Besluit worden uitgewezen.

Belangrijker was de bij dit middel gemaakte opwerping dat de uitwijzingsmaatregel geen gronden van rechtvaardiging bezat.

De bepaling van art. 3, lid 3 van de wet van 28 maart 1952, op grond waarvan het Ministerieel Besluit was genomen, laat de uitwijzing toe van een vreemdeling, die de voorwaarden verbonden aan de bekomen vergunning niet eerbiedigt of waarvan hij oordeelt dat de aanwezigheid gevaarlijk of schadelijk is voor de openbare orde, de veiligheid of de economie van het land. Op grond van deze wettelijke bepaling alleen kon de betrokkene worden uitgewezen.

De E.E.G.-Ministerraad had echter op 25 februari 1964 een richtlijn uitgevaardigd « voor de coördinatie van de voor de vreemdelingen geldende bijzondere maatregelen ten aanzien van verplaatsing en verblijf, die gerechtvaardigd zijn uit hoofde van de openbare orde, de openbare veiligheid en de volksgezondheid ». De richtlijn verscheen in het publikatieblad van de E.E.G. op 4 april 1964.

Zij was gericht tot alle Lid-Staten en moest ter uitvoering worden gelegd binnen de zes maanden volgende op de kennisgeving.

Art. 3 van deze richtlijn bepaalt:

1. De maatregelen van openbare orde of openbare veiligheid moeten uitsluitend berusten op het persoonlijk gedrag van de betrokkene.

2. Het bestaan van strafrechtelijke veroordelingen vormt op zichzelf geen motivering van deze maatregelen.

3. ...

Verder bevat art. 9 voorschriften die de middelen van verweer van de betrokkenen regelen.

Om het resultaat van art. 3 van de richtlijn van 25 februari 1964 te bereiken heeft de regering het Koninklijk Besluit van 21 december 1965 genomen. Dit Koninklijk Besluit bepaalt de voorwaarden voor het binnenkomen, het verblijf en de vestiging van vreemdelingen en bevat in hoofdstuk III bijzondere voorschriften voor de onderdanen van de Lid-Staten van de EEG. Hierin is geen sprake meer van het voorleggen van een uittreksel uit het strafregister als voorwaarde van verblijf of vestiging zoals dit voorgeschreven was door het Koninklijk Besluit van 25 maart 1961. Door de enige reglementaire bepaling die strijdig was met art. 3 van de richtlijn weg te laten heeft de regering gevolg willen geven aan de richtlijn.

Op 8 december 1966 heeft de regering ook een wetsontwerp neergelegd tot wijziging van de wet van 28 maart 1952 op de politie der vreemdelingen, dit om gevolg te geven aan de bepaling van art. 9 van de richtlijn. Dit wetsontwerp werd door de Kamer van Volksvertegenwoordigers goedgekeurd op 8 juni 1967, doch werd nog niet behandeld in de Senaat.

Deze laatste wetwijziging was niet nodig om het resultaat van art. 3 van de richtlijn te bereiken ten aanzien van de vreemdelingen die nog geen vestigingsvergunning hebben bekomen. In tegenstelling met art. 4, A komt immers in art. 3, lid 3 van de wet van 28 maart 1952 het feit van vervolgd of veroordeeld te zijn geweest zelfs buiten het Koninkrijk niet voor als een van de voorwaarden voor de verwijderingsmaatregel.

Niets, noch in de wetgeving noch in de reglementering, belet dus de Minister zich te gedragen overeenkomstig art. 3 van de richtlijn. Het volstaat dat hij zich onthoudt automatisch een vreemdeling terug te sturen wanneer hij het voorwerp was geweest van strafrechtelijke veroordelingen.

De Raad van State stelt verder vast dat de betrokkene haar veroordeling aan het gemeentebestuur van Irchon-

welz had kenbaar gemaakt, dat er geen aanduidingen aanwezig zijn dat haar gedrag in België laakbaar was en dat het verslag van de vreemdelingenpolitie, waarop de Minister heeft gesteund, alleen het gedrag en de veroordelingen in Frankrijk inroept.

Derhalve besluit de Raad van State dat de maatregel van verwijdering genomen werd in strijd met de bepaling van art. 3 van de richtlijn en vernietigt het betrokken Ministerieel Besluit.

3. Beschouwingen.

a) Door art. 3 van de richtlijn van 25 februari 1964 werd aan elke Lid-Staat de verplichting opgelegd de onderdanen van de andere Lid-Staten niet van het eigen grondgebied te verwijderen alleen om reden van het bestaan van strafrechtelijke veroordelingen. Het houdt i.a.w. het verbod in automatisch veroordeelde onderdanen van de Lid-Staten te weren.

Deze door de Raad opgelegde verplichting werd in België niet in een wettelijk voorschrift omgezet. Nochtans mag niet worden beweerd dat de regering voornemens was deze verplichting niet te eerbiedigen. Het Koninklijk Besluit van 21 december 1965 vroeg aan de onderdanen van de Lid-Staten geen uittreksel meer van het strafregister als voorwaarde voor hun verblijfs- of hun vestigingsvergunning, zoals dit voorheen wel het geval was. Het opruimen van een positieve tegenstrijdigheid begunstigde de omstandigheden voor een eventueel nakomen van de verplichting doch was op zich zelf geen maatregel die het miskennen van de verplichting zou beletten. Ook zonder een uittreksel van het strafregister kon immers de bevoegde overheid telkens zij kennis kreeg van het bestaan

van strafrechtelijke antecedenten de betrokken vreemdelingen weren.

Het wetsontwerp van 8 december 1966, dat wetsontwerp is gebleven, kan verder slechts als een bewijs van de goede bedoelingen van de regering worden beschouwd. De toegestane tijd was dus verstreken zonder dat de verplichtingen van de artikelen 3 en 9 wettelijk ten uitvoer waren gelegd.

De Raad van State oordeelde dat art. 3 van de richtlijn een verplichting inhield om iets niet te doen en dat er geen enkele wettelijke tekst de Ministers belette dit verbod te eerbiedigen. De Minister moest zich slechts onthouden tegenstrijdige beslissingen te nemen. De Raad van State oordeelde dat de richtlijn rechtstreeks toepasselijk was en vernietigde het Ministerieel Besluit.

Het was wellicht de eerste maal dat een nationale rechtsinstantie een richtlijn rechtstreeks toepasselijk verklaarde in het interne recht.

b) De Auditeur-Generaal had in zijn advies nog een stap verder gezet. Hij aanvaardde de rechtstreekse toepasselijkheid zowel voor art. 9 als voor art. 3 van de richtlijn. De procedure van verweer door art. 9 ten gunste van de vreemdelingen voorgeschreven bestond in België voor de Benelux-onderdanen. Het wetsontwerp van 8 december 1966 wou deze procedure verder uitbreiden ten gunste van de EEG-onderdanen. Wettelijk geschiedde de uitbreiding echter niet. Alhoewel art. 9 een positieve verplichting inhoudt oordeelde de Auditeur-Generaal dat de vorm van de richtlijn wat de verplichting van art. 3 en art. 9 betreft, klaar en volledig was en dat beide artikelen zoals zij waren rechtstreeks konden worden toegepast. Hij trad hiermede het standpunt bij van het Hof van Justitie in de zaak Lütticke ten overstaan van art. 95, al. 3 van het EEG-Verdrag.

Volkenrecht aan de Haagse Akademie voor Internationaal Recht.

Voor een publiek van ruim 300 toehoorders (69 nationaliteiten) — waaronder o.m. een aandachtige Professor J. P. A. François — gingen van 28 juli tot 15 augustus 1969 de cursussen internationaal publiekrecht door in het Vredespaleis te Den Haag. Zeven buitenlandse experts behandelden er gedurende drie weken in lessen en seminars problemen van volkenrecht en aanverwante materies. Het kan trouwens tot één van de gelukkige initiatieven van het Curatorium gerekend worden dat een opening naar andere disciplines wordt gemaakt, die de internationale jurist meer en meer binnen zijn eigen werkterrein dient te betrekken: de buitenlandse politiek, de economie, de sociologie... Waaruit nogmaals moest blijken, zoals secretaris-generaal Professor R.J. Dupuy het in zijn slottoespraak uitdrukte, dat de tijd waarin het internationaal recht het monopolie van diplomaten uitmaakte, die in salons voor vrede en oorlog pokerden, reeds lang voorbij was en een zo hoge graad van techniciteit begon te vertonen, dat de jurist beroep moest doen op andere wetenschappen. Daarnaast werkten een aantal werkgroepen (*tutorial seminars*) o.l.v. Professor Jean-Pierre Cot en Mr. Gabriel Wilner aan strikt juridische problemen: de Peruviaanse «onteigeningen» of «nationalisaties», de kunstmatige eilanden, het probleem van het gezag van de consultatieve adviezen, de regel van de unanimiteit in het verdragsrecht, de politieke problemen vóór het Internationaal Gerechtshof, de Conventie van de Wereldbank voor Wederopbouw en Ontwikkeling inzake de regeling van geschillen en het principe van de «estoppel».

Tweemaal ook werd een rechtszaak op touw gezet: over

de nationaliteit van schepen en over het continentaal plat van de Noordzee.

* * *

Titularis van de *algemene cursus internationaal publiekrecht* was dit jaar Professor W. Friedmann (Columbia Universiteit). Verre van een traditionele behandeling van de verschillende geldingssferen van het volkenrecht te geven, behandelde hij integendeel het internationaal recht als zijnde in volle expansie, nog vechtend voor zijn eigen bestaan (zie zijn: *The Changing Structure of International Law*, 1964).

Het internationaal recht vindt zich immers telkens geplaatst voor nieuwe soorten uitdagingen; meer dan welke andere rechtspraak hinkt het de werkelijkheid achterna. Het is geplaatst voor de keuze: een grotere rol gaan spelen of definitief vergaan.

Dat het principe van de absolute staatssoevereiniteit niet meer houdbaar was, is men al dadelijk na W.O. I gaan inzien: waar tot 1918 volkenrecht uitsluitend vredesrecht was, hield het volkenbondspact voor het eerst in de geschiedenis beperkingen in aan het grijpen naar de macht. Vooral de fascistische invasie in Abessinië toonde aan dat de wil de aanwezige mechanismen en procedures toe te passen vooralsnog evenwel ontbrak. De idee aan de basis van de V.N. — 5 grootmachten als bewakers van de wereldvrede — bleek vals en in een aantal gevallen werd een effectief optreden van de volkerenorganisatie er door geboycot. Slechts zeer sporadisch (Korea, toepassing van de resolutie *Uniting for Peace*) kon ter beteugeling van internationale ordeverstoring ingegrepen worden. Meren-

deels echter slaat de balans nationale macht - internationale orde nog over in het voordeel van eerstgenoemde, speciaal dan wanneer grootmachten bij conflicten betrokken zijn (Hongarije, Tsjechoslowakije, San Domingo, Zuid-Amerika). Bij sommige van die gevallen doet men dan zelfs een retorisch beroep op het volkenrecht. (Johnson- en Brezjnevtheorie).

Het internationaal recht, tot op heden vrijwel alleen coëxistentierecht (of onthoudingsrecht), moet geleidelijk omgezet worden in een coöperatierecht. Repressieve sancties moeten in dergelijk systeem vervangen worden door sancties van non-participatie. In de huidige vertikale uitbreiding van het internationaal recht vinden wij reeds de eerste aanwijzingen in die richting. Een aantal instellingen en verdragen gaan directer ingrijpen in het leven van de mens. Dergelijke tendenzen, die door hun veelal bijzonder concrete objectieven wel een latent gevaar inhouden voor de universaliteit van het recht omwille van de ideologische en sociale meningsverschillen, brengen vooral uitbreidingen van het volkenrecht met zich in nieuwe sectoren zoals de internationale arbeidswetgeving, het internationaal strafrecht, het internationaal recht betreffende handel en economische ontwikkeling. Die vertikale uitbreiding wordt weerspiegeld in een aangroei van volkenrechtssubjecten: de talloze gespecialiseerde internationale organisaties, intergoevernementele en transnationale gemengde ondernemingen, privé-maatschappijen en het individu dat langzaam aan meer en meer een direct juridisch statuut verwerft.

Op het vlak van de rechtsbronnen komen er ook wijzigingen. De internationale verdragen gaan meer technische kwesties behandelen, waarin de gewoonte tekort schiet. De rol van de rechtspraak wordt nog beperkter (prestige-verlies van het I.C.J. sinds het in de Z.W. Afrika-zaak gemaakte onderscheid tussen *locus standi* en voldoende belang; beperkende clausules zoals *Connally-amendment*), alhoewel er een belangrijke bijdrage blijft van de consultatieve adviezen. De algemene rechtsbeginselen gaan een grotere plaats innemen (*Abu Dhabi Oil Arbitration, Aramco*). De opsomming van art. 38 I.C.J. moet bovendien niet meer beschouwd worden als exhaustief: de verklarende resoluties als voorlopers van verdragen (bv. G.A. 1803 van 14 december 1962) en de internationale «akkoorden» gaan aan belang winnen.

Een andere uitdaging waaraan het internationaal recht het hoofd moet bieden ligt in zijn horizontale expansie. In hoofdzaak van Westerse origine moet het toegepast worden in een gemeenschap, waarvan de grote meerderheid uit nieuwe staten bestaat. Deze hebben in groten dele het bestaande aanvaard, maar brengen toch accentverschuivingen: verwerping van de «verworven rechten», beklemtoning van eigen soevereiniteit op bepaalde gebieden, eis tot nieuwe verdeling der rijkdommen, het zich aandienen in groep...

Voor al op het plan echter van de regeling van geschillen, blijkt de zwakheid van het volkenrecht. Volkenbond en U.N.O. hebben in grote mate gefaald. Als wisseloplossing hebben de Staten regionale defensieve organisaties onder hegemonie van een super-mogendheid in het leven geroepen, die moeten waken over het evenwicht in de terreur. Door non-interventie of alleszins isolering van de conflicten (burgeroorlog) poogt men erger te voorkomen. Alleen in concessie- en investeringsverdragen kent de arbitrage-clausule succes.

Tot nu toe heeft het internationaal recht concrete zaken verwezenlijkt op het gebied van de economische samenwerking en in technische kwesties, zoals bv. telecommunicatie; verdere coöperatie is dringend nodig voor prae-gnante problemen als de exploitatie van de zeebodem, de lucht- en waterverontreiniging en dgl.. Via een *functional approach* komt men wellicht tot de wereldfederatie.

Groot specialist in internationaal publiek zeerecht, Professor S. Oda (Universiteit van Tohoku, Sendai), had als onderwerp gekozen het *internationaal recht over de rijkdommen van de zee*. De oplossing van de vraagstukken in verband hiermee, is wellicht één van de meest urgente opgaven voor het internationaal recht; de enorme technische vooruitgang op het domein van de exploratie en exploitatie van de zee en de zeebodem vereist dat het volkenrecht het probleem met een bijzondere bekommernis en *in toto* onderzoekt, teneinde niet onmiddellijk door de evolutie achterhaald te zijn. Sinds een paar jaar zijn de Algemene Vergadering en de Economische en Sociale raad van de V.N. dan ook speciaal met die problemen begaan: resolutie E.C.O.S.O.C. 1112 (XL), G.A. 2172 (XXI), G.A. 2340 (XXII), E.C.O.S.O.C. 1380-1382 (XLV), G.A. 2413 (XXIII), G.A. 2414 (XXIII) en G.A. 2467 (XXIII).

Een eerste serie problemen betreffen het internationaal recht en de *levende rijkdommen* van de zee. Noch de coficatieconferentie van 1930, noch de Geneefse zeerechtconferenties van 1958 en 1960 zijn er in geslaagd het probleem van de breedte van de territoriale zee op te lossen. De voorstellen van de V.S. en van de V.S. samen met Canada resp. in 1958 en 1960 waarin bij wijze van transactie tussen de stellingen van de zeevaartmogendheden en de ontwikkelingslanden sprake was van een visserijzone, weliswaar gekoppeld aan een maximale breedte van de kustzee van 6 mijl, werden verworpen. Toch hebben een aantal Staten, w.o. de V.S., nadien unilateraal een visserijzone van 12 mijl afgekondigd, een regeling waarin de overgrote meerderheid van de andere Staten duidelijk berust heeft; in internationale verdragen, zoals de Europese Conventie van 1964, werd trouwens het recht van de Staten-leden erkend zulke zone in te stellen. Door deze situatie heeft die zone van 12 mijl in bepaalde opzichten vrijwel dezelfde status gekregen als de kustzee, wat onverenigbaar is met het huidige internationaal recht (een territoriale zee van 12 mijl zou immers als gevolg hebben dat er geen aansluitende zone zou overblijven, art. 24, 2 Verdrag inzake de territoriale zee en de aansluitende zone). Alhoewel de instelling van een visserijzone van 12 mijl als dusdanig geen maatregel tot behoud van de biologische rijkdommen uitmaakt, maar alleen tot eigenbelang van de Staat strekt, is het best dat de U.N.O. dgl. maatregel zou veralgemenen, o.m. om verdergaande aanspraken de kop in te drukken. Het internationaal recht is hier blijkbaar van inhoud veranderd.

Voor het behoud van de levende rijkdommen in de volle zee, vindt men naast wetenschappelijke onderzoeksverrichtingen inzake visstocks o.a. de F.A.O., reeds een aantal conventies betreffende de controle zelf van de vangsten (recent voorbeeld: de Conventie over het behoud van de tonijn in de Atlantische Oceaan, 1966). Het is hoogdringend dat nieuwe regelingen inzake verdeling van de visreserves, eventueel met onthoudingsclausules, getroffen werden, rekening houdend evenwel met de belangen van de nieuwe staten en misschien ook met die van de oeverstaten. Het verdrag inzake de visserij en de instandhouding van de levende rijkdommen van de volle zee (1958) schiet tekort, waar deze conventie alleen oog heeft voor het behoud van de biologische rijkdommen, maar geen oplossing biedt voor de vragen betreffende de toekomst van de visserij in de hoge zee.

Het internationaal recht betreffende de *minerale rijkdommen* van de zee is niet duidelijker. Het regime van het continentaal plat, regel van internationaal gewoonterecht geworden, is zeer onvolmaakt, vooral waar het gaat over de aanwijzing van de buitengrens en de afbakening ervan tussen verschillende staten (zie het arrest I.C.J., 20 februari 1969). De exploratie en de exploitatie van de bodem van zeeën en oceanen — die begint waar

het continentaal plat ophoudt! — moet gebeuren in het belang van de ganse mensheid, rekening gehouden met de bijzondere noden van de ontwikkelingslanden (resolutie G.A. 2467, 21 december 1968). Dit betekent dat geen enkele staat soevereine rechten op de zeebodem kan laten gelden en evenmin gerechtigd is het zeemilieu te bezoeiden. Wat de exploitatie aangaat, blijft het echter een open vraag of deze vrij of onder internationale controle dient te gebeuren (inkomsten voor alle naties of alleen voor de exploitant?) en of ofwel het principe van de «*premier venu, premier servi*» hier geldt dan wel een internationaal verzoeningsmechanisme dient in werking te treden bij gelijktijdige exploitatie door meerdere Staten van éénzelfde gebied. Met een korte studie over het internationaal recht betreffende het wetenschappelijk onderzoek in zeeën en oceanen, sloot Professor S. Oda deze cursus af.

Dekaan G. Balladore-Pallieri (Milaan) sprak over het *Intern Recht van de Internationale Instellingen*. Zijn ganse betoog was erop gericht te bewijzen dat zulkdanig «intern recht» eigenlijk niet bestaat. Dergelijke uitdrukking is overigens dubbelzinnig. Men kan dit recht zowel in materiële als in formele zin beschouwen of ook nog in verhouding tot de internationale persoonlijkheid van de organisaties. Dit zijn echter slechts terminologiekwesties zonder enig juridisch belang.

Intern recht van de internationale instellingen veronderstelt een volledig onafhankelijke en zowel van het internationaal recht als van de verschillende interne rechten gescheiden rechtsorde. Welnu, dit recht is niet onafhankelijk en te scheiden van de internationale orde. Bij de totstandkoming van de internationale instellingen ligt aan de basis altijd een verdrag (internationale grondslag); het is slechts in zeer beperkte mate dat de organisaties zelf hun statuut mogen herzien, bv. art. 14 (7) E.E.G. (Zie art. 236 E.E.G.).

Hun huishoudelijke reglementen hebben geen enkele juridische waarde, behalve diegene die hun indirect door het internationaal recht gegeven is. De organisaties hebben de internationale plicht reglementen op te stellen en deze te eerbiedigen.

Wanneer zij zich ontwikkelen in tegenstelling met de regels die hen beheersen, vinden die wijzigingen toch nog altijd hun rechtvaardiging en hun grondslag in het internationaal recht. Bijvoorbeeld de functie van Secretaris-Generaal van de V.N. die helemaal anders geworden is dan voorzien in de Charter.

Het intern recht van de internationale instellingen, wanneer het zich richt tot de individuen en de subjecten van een bepaalde Staat, heeft slechts gelding door zijn receptie in het recht van die Staat.

S. El-Naggar, adjunct-directeur bij de afdeling Opzoeken van U.N.C.T.A.D., had als thema *de Conferentie van de Verenigde Naties voor handel en ontwikkeling*.

Na gewezen te hebben op het verschil van inkomten tussen geïndustrialiseerde landen en ontwikkelingslanden en de verdeling van bevolking, rijkdom en wereldhandel, verwierp hij de opvatting als zouden de problemen van de derde wereld met zuiver demografische middelen op te lossen zijn. Het is minder moeilijk de productie te verhogen dan de bevolking te drukken; de meeste ontwikkelingslanden zijn ten andere niet over-, maar onderbevolkt!

De basisfilosofie van U.N.C.T.A.D. is nu dat de ontwikkelingslanden het niet alleen aankunnen die produktieverhoging te verwezenlijken, meer hulp behoeven. Er bestaat langs de zijde van de rijke landen een juridische verantwoordelijkheid t.g.o. de arme landen, teneinde een volledig geïntegreerde wereldgemeenschap tot stand te brengen. De ganse situatie is in groten dele vergelijkbaar met die van sommige nationale economieën in het begin van de 19de eeuw, waar eveneens de sterkste elementen hun

verantwoordelijkheid t.o.v. de zwakkere hebben moeten erkennen.

De bestaande internationale organisaties zoals I.M.F., I.B.R.D., I.L.O. en G.A.T.T. volstonden niet om de handelspolitieke problemen op te lossen en daarom werd U.N.C.T.A.D. gecreëerd: resolutie 1995 (XIX) G.A. Deze nieuwe internationale organisatie poogt voor de verschillende moeilijkheden van de ontwikkelingslanden algemeen aanvaardbare principes uit te werken.

Voor de *basisprodukten*, die 85 % van de uitvoer van de derde wereld constitueren, stellen zich in hoofdzaak drie problemen: de prijsfluctuaties, de te langzame groei van de export en de toegang tot de markten. De sociale en economische repercussies van de prijschommelingen, o.a. veroorzaakt door een onvoldoende elasticiteit van vraag en aanbod en door het tijdsverloop tussen de beslissing tot investeren en de gevolgen ervan, zijn enorm: een geweldige inkomensvermindering (de buitenlandse handel beslaat in sommige landen 1/4 van de totale economische activiteit!) en een verslechtering van de wisseltermen. U.N.C.T.A.D. wil hieraan verhelpen, in hoofdzaak door het sluiten van internationale akkoorden tot prijsstabilisatie aan te bevelen. Om het groeiritme van de uitvoer te versnellen ziet de organisatie een oplossing in een verbetering van de concurrentiële waarde van de producten alsmede in een diversificatie ervan. Tenslotte is U.N.C.T.A.D. volledig gekant tegen het protectionisme van de industriestaten en pleit het voor een liberalisatie en een afzien van het systeem van speciale preferentie-akkoorden, zoals die bestaan in het kader van E.E.G. en Commonwealth.

Ook de uitvoer van *afgewerkte of half-afgewerkte produkten* wordt geremd door hoge tariefmuren of kwantitatieve beperkingen. De structuur van de industrie is bovendien, door een aantal historische factoren, volledig vertekend geworden. Hier ziet U.N.C.T.A.D. heil in het op punt stellen van industrieën gericht op de uitvoer en in een algemeen en uiteraard niet-wederkerig voorkeursstelsel ten gunste van de ontwikkelingslanden, waarbij deze a.h.w. een «*nursing*»-periode op buitenlandse markten zouden kunnen doormaken (*infant-industry-argument*).

Opdat al die middelen echter effect zouden sorteren, is een zekere tijdsspanne nodig, tijdens dewelke *buitenlandse hulp* moet verstrekt worden. Deze hulpverlening mag geen instrument van buitenlandse politiek worden en moet gebeuren volgens objectieve criteria. Ieder ontwikkeld land zou minimum 1 % van zijn bruto nationaal produkt aan de arme landen moeten overdragen. U.N.C.T.A.D. vraagt echter dat 3/4 daarvan uit zgn. officiële hulp zou bestaan, gezien de privé-investeringen tenslotte toch maar *quid pro quo*-transacties zijn. Voor een aantal andere moeilijkheden, zoals die i.v.m. de groeiende buitenlandse schulden, zijn nog geen pasklare oplossingen voorhanden.

Tenslotte wijdde S. El-Naggar nog een aantal beschouwingen aan structuur, bevoegdheden en interne werking van deze jonge internationale organisatie.

Professor H. W. Briggs, gewezen Amerikaans lid van de International Law Commission, gaf een aantal *beschouwingen over de codificatie door de Commissie voor Internationaal Recht en andere organismen*. Het in art. 13, 1, a van het U.N.O.-handvest gemaakte onderscheid tussen de geleidelijke ontwikkeling van het internationaal recht en de codificatie ervan en het in het statuut van de I.L.C. uitgewerkte criterium van onderscheid tussen beide, hebben wetenschappelijk noch praktisch voldoende fundering. De beslissing van het orgaan met codificatie belast, wanneer het een aantal materies ter behandeling uitkiest, zal tenslotte bepalend zijn.

De werking, de uiteindelijke besluitvorming binnen de Commissie en de daaruit volgende resultaten, illustreert Professor H. W. Briggs aan de hand van twee themas. Een eerste reeks problemen betreft de codificatie en de ver-

houding internationaal recht-intern recht, waarbij nagegaan wordt of de ondertekening dan wel de bekrachtiging de toepasselijke regel is wanneer het verdrag niet preciseert op welke manier een Staat aanvaardt gebonden te zijn doordat verdragen en of een verdrag door een Staat in strijd met zijn eigen constitutionele bepalingen gesloten, die Staat ook bindt. De geschillen die kunnen rijzen n.a.v. de interpretatie en de toepassing van codificatieverdragen vormen een ander interessant uitgangspunt: de verschillende soorten clausules door de I.L.C. weerhouden, het bijzonder comité voor vriendschappelijke betrekkingen en de vreedzame regeling van geschillen, de argumenten voor en tegen de verplichte onderwerping van internationale geschillen aan arbitrage of aan het I.C.J., de regeling van geschillen op de conferentie van Wenen.

De overvloedige statenpraktijk, de talloze precedenten en de vinnige debatten die de doctrine kleuren, stellen duidelijk het bijna encyclopedisch karakter van de behandelde stof. Het spel van de politieke invloeden, ook in de I.L.C., maakt de oplossingen niet gemakkelijker.

Ex-Minister van Buitenlandse Zaken van Senegal Dou-dou Thiam behandelde *het Afrikaans federalisme*.

Het begrip federalisme is zo rijk aan inhoud, dat een correcte en exhaustieve juridische analyse ervan ernstige moeilijkheden met zich brengt. Het is normaal dat in het Afrikaanse milieu die inhoud andere aspecten vertoont dan elders, gezien de op velerlei gebieden speciale situatie waarin het zwarte continent zich bevindt.

Waar tegenover de buitenwereld het beeld opgehangen wordt van een continentaal nationalisme, verbonden met veelal inhoudloze begrippen als panaficanisme, *africanité* of *négritude*, wordt het streven naar elke vorm van integratie binnen het continent zelf geremd door kulturele, politieke en economische factoren.

Reeds vóór de onafhankelijkheid hebben de diverse kolonisatoren hergroeperingen tot stand gebracht, die echter na 1960 uit elkaar zijn gespat, zeldzame uitzonderingen als Nigeria en Congo niet te na gesproken. Toen de strijd tussen federalisten en antifederalisten onmiddellijk daarna de vorming van de Verenigde Staten van Afrika belette, hebben een aantal staten gepoogd onder elkaar federaties op de been te brengen.

Voor de federale staten die het parlementaire regime als constitutionele grondvorm kozen, kwam snel het ontbindingsfenomeen (Mali-federatie, sessie van Katanga). De structuur van de wetgevende macht (monocameralisme) was niet van die aard om dergelijke federaties leefbaar te houden. Waar het bicameralisme een egalitaire en tegelijkertijd proportionale vertegenwoordiging van de deelstaten toestond, liet het uiteenvallen iets langer op zich wachten (Nigeria).

De federaties waar integendeel het presidentiële regime werd ingevoerd, evolueerden snel naar eenheidsstaten gezien de overwaarding van de Executieve in dgl. systemen (Tanzania, Cameroun, Congo na de staatsgreep van Mobutu).

Aldus blijkt alles er op te wijzen dat zuivere federale staatsverbanden moeilijk aarden in de Afrikaanse leefwereld.

Daarnaast tekende zich evenwel een gans andere evolutie af: die der regionale organisaties (Organisatie voor Afrikaanse eenheid, *Conseil de l'Entente*...). Via een ontleding van de verschillende structuren van wetgevende en uitvoerende macht in die diverse regionale organisaties, kan men een quasi-automatisch evenwicht tussen beide functies onderkennen.

De toenemende *impact* van deze organisaties op het Afrikaanse publieke leven zal uiteindelijk de evolutie naar een volledig gefedereerd Afrika in de hand werken.

Ten slotte hield de Parijse hoogleraar P. Weil een merkwaardige uiteenzetting over *de problemen in verband met contracten tussen een staat en een particulier*, een onderwerp waarvan het bestaansrecht binnen het volkenrecht nog met alle hevigheid wordt betwist.

Normaliter immers past het contract alleen binnen het kader van de nationale rechtsorde en staan de partijen op voet van gelijkheid; dit schijnt moeilijk overeen te brengen met de motie van de Staatsovereïenheid. Heden wordt echter, vooral dan in de sektor van de internationale economische hulpverlening, overvloedig van de contractuele techniek gebruik gemaakt: de ontvangstaat garandeert hij de economische soevereïenheid, de investeerder biedt hij de zekerheid.

In hoeverre nu belangen deze *State-Contracts* het internationaal recht aan? Juridische (de toenemende invloed van het individu op internationaalrechtelijk plan, verdwijning van de dualistische theorieën) en praktische redenen (de nood aan investeringen) hebben de klassieke opvatting van wederzijdse antipathie tussen contract en internationaal recht op de helling gezet. Technieken als de diplomatieke bescherming, de directe internationalisatie *inter partes* en de zgn. *umbrella-agreements* (oorspronkelijk contract gedubbeld door een contract Staat-Staat van de medecontractant) hebben de contractuele problemen op de internationale scène doen verschijnen. Beschouwd op het vlak van de *tussenstaatse betrekkingen*, bestaat onenigheid over de vraag of schending van het contract door de staat ingaat tegen een regel van internationaal recht. De maximalistische school verdedigt de theorie van de « *sanc-tity of contracts* », naar dewelke de Staat het contract zonder enig voorbehoud moet respecteren; volgens de minimalisten regelt alleen het intern recht de uitvoering van het contract en kan de Staat alleen een verantwoordelijkheid oplopen in geval van een afzonderlijk misdrijf (*délit distinct, tort*). In tegenstelling met beide opvattingen legt Professor P. Weil de klemtoon op een *autonome* contractuele verantwoordelijkheid: de niet-uitvoering van het contract kan *per se* een schending voor het internationaal recht uitmaken; of dit zo is, hangt af van de concrete inhoud van de internationale rechtsregels die de contracten beheersen.

Op het vlak van de contractuele verhoudingen *tussen partijen*, gaat men naar een directe internationalisatie. Is er een zekere « delokalisatie » waar te nemen, gezien de klassieke mechanismen (zoals diplomatieke bescherming, toepassing van nationaal recht, tussenkomst van lokale jurisdictie) onvoldoende blijken, toch wijzen de contractuele praktijk, de precedenten en de internationale conventies nog niet eensgezind die richting aan en is de doctrine nog verre van eensluidend. De opportuniteit alleen al pleit echter voor internationalisatie, zij het alleen voor sommige contracten (economische ontwikkeling) en dan nog slechts voor bepaalde aspecten ervan (bv. niet wat de relaties met het inlands personeel betreft).

De grote vraag is dan welk de inhoud van zulke een internationaal contractenrecht moet zijn. Als materiële rechtsbronnen komen in aanmerking het algemeen internationaal recht (principes als *pacta sunt servanda*, respect voor verworven rechten, *rebus sic stantibus*) en vooral elementen uit de interne rechten i.v.m. contracten, waarbij de Franse theorie van het administratief contract een belangrijke bijdrage kan leveren.

Het hoofdprobleem dat een oplossing zal hoeven te krijgen in dat nieuwe hoofdstuk volkenrecht, is het volgende: In hoeverre kan de Staat eenzijdig rechten en verplichtingen van zijn medecontractant wijzigen?

Ook hier moet men het midden houden tussen twee extreme stellingen, de ene volgens dewelke elke aanslag op het contract door het internationaal recht verboden wordt, de andere die de soevereïenheid van de Staat be-

klemtoont en voor een fundamentele veranderlijkheid van het contract pleit. Tussen beide opvattingen in, vindt Professor P. Weil een «contractueel evenwicht», gebaseerd op volgende beginselen:

1. principiële gelding van de regel *pacta sunt servanda*;
2. soevereine macht van de Staat tot wijziging en opzegging van het contract;
3. evenwel onderworpen aan een aantal voorwaarden: a) met het doel een belangrijk algemeen belang te vrijwaren, b) onaantastbaarheid van de financiële en arbitrale clausules en deze die voorzien dat het contract niet mag gewijzigd worden;
4. overeenkomstige financiële genoegdoening;
5. een wijziging van de interne wetgeving, die niet onmiddellijk de met buitenlanders afgesloten contracten viseert, heeft normale uitwerking ook t.g.o. die contracten;
6. stabilisatieclausules, waarbij voorzien wordt dat de Staat geen eenzijdige verandering aan het contract mag aanbrengen, moeten door de Staat geëerbiedigd worden.

In zijn seminars zocht Professor P. Weil steunpunten voor deze opvattingen in de internationale rechtspraak, speciaal in de zaken *Aramco* en *Sapphire*.

* * *

De verslagen van deze veertigste sessie worden als *Recueil des Cours* uitgegeven bij A. W. Sijthoff te Leiden.

Het programma voor volgend jaar (27 juli - 14 augustus 1970) ziet er als volgt uit:

Professor C. Chaumont — Algemene cursus.

H. Blix — Hedendaagse aspecten van de erkenning.

J. Castañeda — De internationale instellingen en het grondwettelijk domein der Staten.

Professor R. Baxter — Verdragen en gewoonte.

Professor D. P. O'Connell — Recente problemen van statenopvolging in de betrekkingen met nieuwe staten.

M. Bedjaoui — Recente problemen van statenopvolging in de nieuwe staten.

Studiebeurzen worden ter beschikking gesteld door de Vaste Gemengde Commissie belast met de toepassing van het Belgisch-Nederlands cultureel akkoord en door de Academie zelf.

Jos VANDEPUTTE

MEDEDELINGEN

Rechtsfacultiteit Universiteit Leuven.

Instituut voor handelsrecht.

Colloquium over de Juridische Aspecten van het Bouwbedrijf.

De studie van de juridische aspecten van het Bouwbedrijf vormde het onderwerp van een colloquium dat van 2 tot 4 oktober II. te Knokke werd georganiseerd op initiatief van het Instituut voor Handelsrecht van de Universiteit te Leuven.

Professor Van Gerven, die de leiding van dit colloquium waarnam mocht in zijn woord van welkom een veertigtal deelnemers, waaronder bedrijfsleiders, architecten en juristen, uit de sector van het bouwbedrijf, begroeten.

In zijn openingsrede wees de heer Van Leuven, kabinetssecretaris van de Minister van Openbare Werken, op de noodzaak van onderling overleg tussen de overheid en de privé-sector bij het vastleggen van de grote richtlijnen inzake research, technische aspecten, vestiging van bedrijven, enz. In de openbare sector kloeg hij het bestaan aan van de veelheid van opdrachtgevers. Dit is ongetwijfeld een remmende factor bij het uniformiseren van voorschriften en bij het uitwerken van een prioriteitschema met het oog op een evenwichtig financieringsprogramma. Een oplossing hiervoor, aldus de heer Van Leuven, kan wellicht gevonden worden in de oprichting van een overkoepelend orgaan. Voor de privé-sector vestigde hij eveneens de aandacht op de dwingende behoefte aan een rationele bedrijfsorganisatie. Het zoeken naar een rationele organisatie van het bouwgebeuren kan inderdaad het leidmotief van dit geslaagde colloquium genoemd worden.

Dit bleek ongetwijfeld uit de uiteenzettingen van de Heren R. Van Staey, advocaat en K. Van Baarle, advocaat, die respectievelijk handelden over de contractuele verhoudingen en de verantwoordelijkheid van de bij de uitvoering van een bouwwerk betrokken personen.

Meester Van Staey kwam tot de bevinding dat de aannemingsovereenkomst waarin de wederzijdse rechten en plichten van partijen worden vastgelegd, vaak onduidelijk en vaag gesteld is. Betwisting bij de uitvoering, onzekerheid, bewijsmoeilijkheden en wantrouwen tussen de partijen zijn hiervan het gevolg. De rationele uitvoering van de werken wordt tevens bemoeilijkt door de individuele rechtsband die bestaat tussen architect, aannemer, onderaannemer, consultant en bouwheer. Spreker drukte de wens uit uniforme lastenkohieren te gebruiken, waardoor moeilijkheden in verband met tijdstip en wijze van oplevering, prijsbepaling enz. zouden voorkomen worden. Een rationele werkwijze bij de uitvoering van een bouw zag hij in de bouwovereenkomst «open begroting». Deze overeenkomst heeft als voordeel dat zowel de voorbereiding als de uitvoering van het bouwwerk tot stand gebracht wordt door onderling overleg van alle terzake betrokken personen.

Bij de omschrijving van de verantwoordelijkheid van de bouwpartners stuitte Meester Van Baarle op gelijkaardige problemen. De inlassing van onduidelijke verantwoordelijkheidsclausules, die trouwens enkel gelden tussen partijen, enerzijds en de verscheidenheid van de bij de bouw betrokken personen, anderzijds laten het niet toe de verantwoordelijkheid te situeren. Teneinde althans de schade te dekken in geval van tekortkoming van één van de betrokken personen werd voorgesteld de bouwovereenkomst «open begroting» te koppelen aan een collectieve verzekering van het «bouwteam». Een dergelijke verzekering zou het grote voordeel hebben dat een overlapping van individuele polissen wordt verhinderd en dat men tevens in een sterkere onderhandelingspositie zou komen te staan tegenover de verzekeringsorganismen.

Een duidelijk rationalisatiekort bij de uitvoering van grote werken werd aangetoond door Meester Puelinckx in zijn uiteenzetting over de tijdelijke vereniging. Deze vorm van samenwerking, noodzakelijk bij de uitvoering van grote werken, biedt weinig of geen rechtszekerheid. Vooreerst wordt aan deze vereniging de rechtspersoonlijkheid niet toegekend. De vennoten zijn daarenboven enkel gebonden door de verbintenissen die ze in hun eigen naam ondertekenden. Als oplossing suggereerde Meester Pue-

linckx de samenwerkingsvormen die in Frankrijk wordt aangewend nml. de « groupement d'intérêt économique ».

Het zoeken naar een grotere rationalisatie van het bouwgebeuren was duidelijk ook de bezorgdheid van de Heer Asselman, directeur van de Belgische landsbond der Bouwbedrijven en Openbare Werken. Het bouwproces dat op gang gebracht wordt door een spontane behoefte — de noodzaak van een beschutting — moet uitgestippeld en uitgevoerd worden met onderling overleg tussen alle betrokken personen, nml. de opdrachtgever, de architect de ingenieur en de aannemer. In dit gebeuren wordt de centrale plaats ingenomen door de opdrachtgever. Een dergelijk schema onderstelt dat al deze personen hun volle verantwoordelijkheid op zich nemen binnen hun terrein, wat de opleiding van de mens in het algemeen vereist.

In een tweede gedeelte werd meer aandacht besteed aan de overheidsovereenkomst en het reglementerend ingrijpen van de overheid.

De heer Donck, Adjunct-Directeur-Generaal van de Nationale Confederatie van het Bouwbedrijf, besprak vooreerst de Belgische en de op komst zijnde E.E.G.-reglementering terzake overheidsovereenkomsten. Hij sprak zich positief uit over de reglementering inzake overheidsovereenkomsten. In tegenstelling met de rechtsonzekerheid die de privé-sektor kenmerkt beschikt men hier over een nauwkeurig uitgewerkt lastenkohier. De heer Donck wees op het belang dat de bouwpartners in de privé-sektor er bij hebben eveneens in hun overeenkomsten de reglementering die voorzien is voor de overheidsovereenkomsten over te nemen. Verder rangschikte hij de Belgische reglementering onder de modernste van de Europese gemeenschap. Minder optimistisch was het beeld dat hij schetste van de Europese reglementering terzake. Op dat gebied staan wij nog nergens en het nationalistisch denken in de lid-staten laat ons niet toe in de nabije toekomst positieve resultaten te verwachten.

Ingaande tegen de heersende bouwanarchie verdedigde Prof Suetens in de eerste plaats de hoofdzaak van een aangepaste en op de toekomst gerichte reglementering alsook een planning op provinciale schaal. De woekerende grondspeculatie werd eveneens aangeklaagd en gekoppeld aan een onderzoek naar de mogelijke bestrijdingsmiddelen: prijsreglementering, kapitaalbelasting, uitbreiding van de reglementering inzake huisvestingsmaatschappijen, verplichte verkoop.

In een derde gedeelte werden enkele meer specifieke problemen aan een nader onderzoek onderworpen.

Meester R. Voordeckers ontleedde op een objectieve wijze de problematiek die zich stelt bij de bouw van het flatgebouw en de verhandeling van de flatwoning. Bij deze bespreking nam het K.B. van 1 juli 1961 inzake sociale woningbouw de centrale plaats in. De overhaasting bij het tot stand brengen van deze reglementering zal ongetwijfeld voor gevolg hebben dat er heel wat problemen zullen gesteld worden bij de praktische uitwerking, o.m. wat betreft de borgstelling. Niet te aanvaarden is de niet-toepassing van dit K.B. op de openbare aannemers. Hierdoor wordt alleszins de concurrentie tussen privé- en openbare aannemers op een slechte wijze gediend.

Tot slot gaf de heer Darden een analyse van de fiscale implicaties van de B.T.W. in verband met toepassingsgebied, bedrijfshuishouding en belastingdruk. In de uiteenzetting alsook bij de samenspraak werd aldus duidelijk gewezen op het groot aantal leemten in de tot nog toe bestaande reglementering.

Dit colloquium werd gekenmerkt door een open gedachtenwisseling en een wil om samen een oplossing te zoeken voor de organisatie van het bouwgebeuren, daar waar de

bestaande reglementeringen onvoldoende of niet aangepast zijn. Ongetwijfeld is dit een nieuw positief resultaat van de wisselwerking tussen het bedrijfsleven en de Universiteit, dat de verantwoordelijken moet aanzetten op deze weg verder te gaan.

G. van LAETHEM,
assistent.

Interdoc

Een nieuwe internationale vereniging INTERDOC gehe- ten, werd te Brussel, op 6 oktober, gesticht. Haar doel is de juridische informatieverwerking, dit is de behandeling van de rechtsdocumentatie door middel van een computer.

Deze vereniging ontstond niet toevallig in België. Inderdaad, te Brussel bevindt zich het enige elektronisch rechtsdocumentatiecentrum van Europa, dat in werking is.

Sedert 1 september 1969 kunnen de Belgische advocaten en notarissen, in één van de beide landstalen, referenties van rechtsdocumentatie bekomen, op eender welke rechtsvraag, waarvan de lijst door een computer G. E. 115 werd opgemaakt.

Het volstaat hun zich te wenden tot CREDOC, centrum voor rechtsdocumentatie, opgericht in 1967 door het Verbond van Belgische Advocaten en door de Koninklijke Federatie van Notarissen van België.

INTERDOC stelt zich tot doel de oprichting van gelijk- aardige centra te bevorderen in alle landen en tussen deze centra overeenstemmende methodes uit te werken om de uitwisseling van informatie te vergemakkelijken.

De Vergadering heeft de heer Gallizia, notaris te Milaan (Italië) tot voorzitter verkozen; de heer Gottschalk, solli- citor te Londen (Groot-Brittannië) tot vice-voorzitter; de heer de Suray, advocaat aan het Hof van Beroep te Brus- sel, tot secretaris-generaal en de heer Guy-Laurent van der Beek, notaris te Brussel, tot schatbewaarder.

De stichters van INTERDOC werden op het Stadhuis van Brussel ontvangen door de heren Vanden Boeynants en Van Halteren, schepenen van de stad.

BALIELEVEN

Orde der Advocaten te Antwerpen.

De Raad der Orde te Antwerpen zond aan de leden der Balie hieronderstaand rondschrijven.

* * *

Waarde confrater,

Betreft: K.B. dd° 12 september 1969 — rechtsplegings- en uitgavevergoeding.

Naar aanleiding van het van kracht worden van het K.B. dd° 12 september 1969 betreffende de rechtsplegings- en uitgavenvergoeding, achten wij het nuttig uw aandacht te vestigen op de werkelijke betekenis van bewuste vergoe- dingen en de wijze waarop ze in de betrekkingen tussen advocaat en cliëntele dient verrekend te worden.

De bewuste vergoedingen komen inderdaad aan de par- tij toe, dus aan de cliënt zelf en niet aan de advocaat. Het

feit dat de cliënt op de bewuste vergoedingen recht heeft « wegens de uitvoering van bepaalde materiële akten » door zijn advocaat, betekent dan ook geenszins dat de advocaat dezelfde vergoeding als zodanig en rechtstreeks voor zichzelf kan opeisen of ze in die zin met de cliënt mag verrekenen.

Aldus dient er de nadruk op gelegd te worden dat de advocaat, bij het opstellen van zijn staat van ereloon en onkosten enerzijds en van de afrekening van de door de wederpartij verschuldigde sommen anderzijds, de bewuste rechtsplegings- en uitgavenvergoedingen dient op te nemen in de afrekening van de door de wederpartij verschuldigde en betaalde sommen die met de cliënt dienen afgerekend te worden, terwijl hij er geen melding mag van maken in zijn staat van ereloon en onkosten.

De advocaat blijft inderdaad vrij het bedrag van zijn ereloon en onkosten te bepalen op het bedrag dat hij goed vindt, zulks mits zich te gedragen naar de voorschriften van art. 459 G.W. die opleggen het ereloon te begroten met de bescheidenheid die van zijn ambt mag worden verwacht en de begroting « met een billijke gematigdheid » vast te stellen. In ieder geval afzonderlijk zal hij dus voor zich zelf uitmaken of hij uit hoofde van het vervullen van welbepaalde plichten ofwel het bedrag van het ereloon ofwel dat van de aan de cliënt in rekening te brengen onkosten zal aanpassen.

Met beste confraternele groeten,

De Secretaris,
A. DEBERGH.

De Stafhouder,
L. ROMBAUT.

Vlaamse Conferentie van de Balie te Gent.

Lenteuitstap en Tuinfeest.

Op donderdag 26 juni 1969, koos de Vlaamse Conferentie van de Balie te Gent het nieuw bestuur. Na het verstrijken van de ambtstermijn van twee jaren, was statutair het mandaat van de voorzitter, Mr. Marcel Storme, beëindigd, zonder herkiesbaarheid. Met algemeen goedvinden werd de candidatuur voor het voorzitterschap van Mr. Medard de Sutter voorgedragen, die met eenparigheid van stemmen onder luid applaus werd verkozen. Als nieuwe bestuursleden deden Mr. Wilfried Martens en Mr. Jacqueline Verschoore hun intrede.

Daarop stapten de confrères, al dan niet vergezeld van hun echtgenote of verloofde, onder een stralende zomerzon de bus in, op uitstap naar het « zoete land van Waas ».

De eerste halte was te Sint-Niklaas voor een riant villa met groene hoving, alwaar wij verwelkomd werden door Mevrouw Goudaen, echtgenote van de bekende graficus. Goudaen wachtte ons op in zijn atelier, alwaar hij eerst als vakman de techniek van de grafische kunst — hout-snede, kopergravure, ets en steendruk, — uiteenzette als ook de zwarte kunst met crayon en droge naald. Vanuit zijn persen, laden en kaften haalde dan de kunstgraficus de werken van zijn schepping te voorschijn. De grote verscheidenheid van onderwerpen en technieken maakte het bekijken ervan voor eenieder boeiend. Daarbij bleef het niet. Thans prijken reeds in heel wat woningen van onze confrères werken van Goudaen!

De volgende bushalte was bij diens stadsgenoot, de kunstschilder Mechiels, directeur van de kunstacademie te Sint-Niklaas. Ook te zijn huize was de verwelkoming zeer hartelijk en stond de « meester » ons te woord in zijn wijds atelier om ons zijn werken toe te lichten en te

laten bewonderen. Vooral de portretstudies kregen hier een bijzondere aandacht, en in feite hadden wij over heel wat meer tijd moeten beschikken om het omvangrijk oeuvre van kunstschilder Mechiels, wiens rijk kleurenpalet vooral in landschappen tot volle recht komt, rustig te kunnen beschouwen.

Maar we moesten verder reizen, want op hun prachtig buitengoed te Belsele-Waas verwachten ons de heer Minister van State en zijn echtgenote Mevrouw August de Schrijver. Dertig jaar geleden was de Vlaamse Conferentie door deze charmante gastheren reeds onthaald op een garden-party, thans ontvingen hun kinderen, Voorzitter en Mevrouw Marcel Storme, op hun beurt in diezelfde bloeiende tuinen, de Vlaamse Conferentie.

De pas verkozen voorzitter, Mr. Medard de Sutter, had als president-elect de aangename taak de woordvoerder te zijn van ons allen. Als Eeklonaar herinnerde hij de Minister van State aan diens banden met Eeklo, en bood hem een fraaie zeefdruk aan van het oude stadsplan.

Dan brak het plechtig ogenblik aan voor de « zwane-zang » van de uittrekkende voorzitter, Mr. Marcel Storme, die een korte verantwoording gaf van zijn tweejarig beleid en de bestuursleden dankte voor hun medewerking.

Ook de Conferentie had zich niet onbetuigd gelaten en bood de gastvrouwen een prachtig bloemstuk aan, en als blijvend aandenken voor de voorzitter, Mr. Storme, die de Conferentie tot nooit gekende bloei bracht, twee werken van de Eeklose kunstenaar Luc Verstraete.

De luister van dit heerlijk tuinfeest werd nog verhoogd door de aanwezigheid van de pas gekozen stafhouder, Mr. Paul Verschoore en verscheidene leden en oud-leden van de Raad der Orde.

Op het groene grastapijt stonden lange tafels opgesteld, overvloedig voorzien van allerlei verfrissingen en fijne hapjes, waaraan eenieder zich te goed kon doen, en de tafeldienaars vulden kwistig de bekiers van het dorstig gezelschap, dat soelaas zocht in de lommerrijke dreven.

De zon was reeds aan het dalen toen de verblijde groep een laatste blik wierp op de koele vijvers en wuivend de gulle gastheren verliet.

Nog was de dag niet ten einde. In het restaurant « Brouwershof » te Lokeren, tijdens het banket, hield de nieuwe voorzitter, Mr. Medard de Sutter, zijn maiden-speech. Hij beloofde de goede tradities in ere te houden en de bloei van de Vlaamse Conferentie die zulk een opgang heeft genomen onder het voorzitterschap van Mr. Marcel Storme, verder te zetten.

Het was reeds laat in de avond toen het gezelschap terug te Gent aan het gerechtsgebouw belandde. Over de grauwe stad hing een lichte nevel. Maar om dan reeds zo maar naar huis te gaan was het voor velen nog te vroeg, want over die dag moest toch nog heel wat worden nagepraat.

Adieu president Storme! De Vlaamse Conferentie dankt U voor uw onverpoosde toewijding en blijft op U rekenen.

Mr. Geert Baert.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD